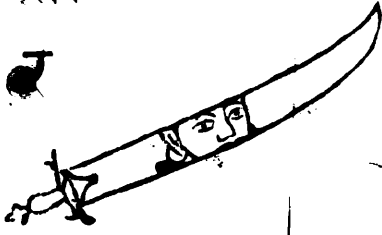
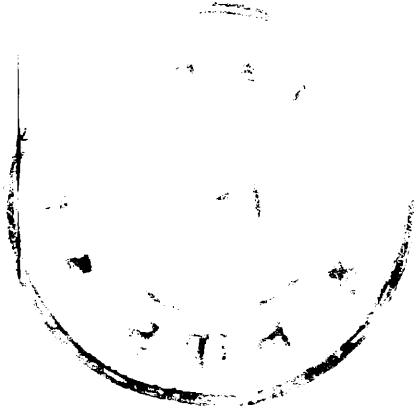

वि
म्बि
सा

श्रामणोर सुदर्शन

वि म्बि सा र

श्रामशेर सुदर्शन

प्रकाशक :

विप्लवी पुस्तकालय

प्रकाशक :
विप्लवी पुस्तकालय,
कान्तिपुर, नेपाल ।

न्हापांगु बार

मू
नितका

मुद्रक :
नेपाल प्रेस,
६/५६८ जुद्ध सडक, कान्तिपुर ।

प्रकाशक पाखें

नेपाल भाषाया नां दंष्ट्र नाटककार श्रामणेरे सुदर्शनजुयागु 'विम्बिसार' नाटक विप्लवी प्रकाशनया प्यंगूगु सफू कथं पिकाये दया जिमित आपालं लयूताः वइ च्वंगु दु । छाय्धाःसा विप्लवी पुस्तकालयया विभिन्न पुणित उद्देश्य मध्ये भाषा साहित्यया सेवा याना यंकेगु नं छगू प्रमुखगु उद्देश्य खः ।

विम्बिसार 'व्यहाँचुलि' पत्रिकाय् नं भोलकं पिकायेगु कुतः जुया च्वंगु खः । तर अयूनं पत्रिकां प्याखं पिकाया च्वनेबले आपालं ई काइगु जुया पत्रिकां लिपा अतिरिक्त कथं छापे याका सफू याना यंकेगु विचाः लयूने हे तोतः वने माल । थुकीया छुं विं कथं भिखुगु पेजे 'क्रमशः' धयागु शब्द व सफूया दुने प्याखंया नां फवसं लेखकया नां खने दइ च्वंगु दु ।

'व्यहाँचुलि'या पाठकं 'विम्बिसार' ययेकूगु दु । हानं थ्व प्याखंया स्वंगूगु अंक दरवार कलेजं निगूगु अन्तर कलेज नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलनया व्यले श्री दुर्गालालजुया निर्देशने विश्वज्योति सिनेमा हले नं सफल अभिनय याये धूंकूगु दु । उकिं आशा याना थ्व प्याखं सफूयात सकसिनं सप्रेम स्वागत याइ । अले हानं विप्लवी प्रकाशनया उत्साहयात सहायता व सहयोग विया दीगुली सकलें छपलाः पलाः न्हावलें हे न्हाचिली ।

१२ अंलागाः १०८२

—विप्लवी प्रकाशन

लिप्ता

‘विम्बिसार’ जिगुःप्यदं न्ह्यः च्वयागु च्यागूगु प्याखं
सफू खः । थुकी ‘अम्बपाली’ प्याखने दुने वःगु कच्चा
बाखंयात हे मूबाखं यायेगु व स्वधाः स्वतंया प्याखं
च्वयेगु न्हापांगु जिगु कुतः दु ।

प्याखं सफू याकनं पिहां वःगुली विप्लवी पुस्तकालय-
यात, श्री कालीलाल श्रेष्ठयात, नेपाल प्रेसयात अले
रूवाःपौया किपा च्वया दीगुली श्री चन्द्रमान मास्के-
जुयात व जित छुं सहयोग ब्यूगुली श्री फणीन्द्ररत्न
वज्राचार्य व ज्ञानशीला सत्यशीलायात कथंछि
धन्यवाद छगूसां मब्यूसें मगाः ।

— श्रामणेर सुदर्शन

१२।७२० ठंहिटी, कान्तिपुर
१२ जंला गाः १०८२

दुली वइपि :

- विम्बिसार : मगधया सम्राट
वासवी : विम्बिसारया रानी
अजातशत्रु : मगधया युवराज
वर्षाकार : अजातशत्रुया जःपा ह्वाः
वृद्ध : (प्यासनं हे परिचय बी)
चंचला : परिचारिका
चपला : परिचारिका
मेपि : सेनापति, सैनिक व पालेत ।

विम्बिसार

—श्रामणेरे सुदर्शन

★

न्हापांगु अङ्क

थाय्— मगधया राजदरवार

ई— सुथ

[मगध साम्राज्ञी निह्य क्यतिपिसं पंखां गायेका च्वंच्वनी । वं गबले विचाः यायां छ्र्यो थल्हनी, गबले क्खुकी ।]

वासवी— (थम्हं हे मचाय्क) सम्राट् विम्बिसार ! (भ.संग वकी । अले जवे च्वंहा क्यति पाखे स्वया सःतेगु कथ) — चपला ? हुँ, वना थथं जिगु उजं न्यंकि, तःन्हुमद्धि लिपा जि प्याखं स्वयेगु व म्ये न्यनेगु मती तथा । प्याखंया पलाः पलाः पति व हे लयता सः श्वयेमाः गुगु युवराज बूखुन्हु इमिसं प्याखं ल्हवःबले श्वयेकूगु खः, अले म्ये ! म्ये थुजोगु जुइमाः गुकिया सः न्हेपने दुहाँ वसं निसं अय् हे धरधरं मिखां ख्वबि थ हा, गय् सुयां यःह्य याकः काय् नकतिनि सीगु दुःखे हाइ च्वनी ।

(चपला सादर वं जक वने त्यनी)

अँ, (चपला दी) श्व थथं म्वाःनि । सम्राट् थुखे भाइगु ई जुल ?— हुँ ?

(चपला वनी । वासवी विचाः याइ । हानं पलख लिपा मेहा क्यति पाखे स्वइ ।)

चंचला ! प्याखं लहुइपि थत्थे व्वना हति । म्ये
हालीपि तयार जुया च्वं ।

(चंचला नं वनी । वासवी विचाः याया वाथाक्क दनी ।
इधुथिधू जुइ ।)

—क्वाःगु व ख्वाउँगुलिं मचायेकेत मचायेके माःगु स्वया
नं क्वाःगु व पूगु छकः ज्वना बियां छु जुइ ?... धात्थेया
प्याखं छु धात्थेगु ज्याखँया लिधु हे मखा ? धात्थेया म्ये
नं छु थःगु नुगः खँय् लिध्वया वःगु लिध्वःसः हे मखा ?...
निगुली छगुलिं जक जितः छुं याःसां निगुली छगुली जक
ति पिहाँ वःसां जःयात किचलं तोपुया छ्वइथे धात्थेयात
ख्यालं त्येका छ्वये, तुयूयात हाकुं नुना छ्वइथे खःयात
मखुं ल्हाना छ्वये, जीवनया कठोरतायात कलाया
चचपाउँगु सवाः वीगु ई दुगु म्हुतुइ तया नाय्का छ्वये !-
अथे हे नायेका छ्वये, गथे मनूया न्याक्क मतिनायात
चूलाइगु जोगं थःगु म्हुतुइ तया नायेका छ्वइगु खः । अले
ला थथे थः दथुइ लाका हुसुलुं चुया च्वने माली मखु ।
मखुसा हुसुलुं चुचुं चुचुं इकुया थःगु छथने च्वंगु न्ह्यपु
चाहिल नं संभार चाह्थुं पाःलूथे च्वंका स्वयं थः हे वँ-
उइँया लँ लाकेत कन्हे जुइ म्वाल ।

चपला— (दुहाँ वव) — साम्राज्ञीया जय ! (वासवी नापं इधुथिधू
जुजुं) — छिगु उजं जि न्यंका बी धुन ।

(वासवी वना फेतुइ । चपलां ल्यूने च्वना पंसां गाती ।
पतख थथे हे ।)

चपला— जिं साम्राज्ञीया उजं न्यंका तर चञ्चलां तुरन्त वयेगु उजं
न्यंकल ।

वासवी— सम्राटं थौं आः तकं दर्शनं मव्युनि ।

चपला — ई ला जुइन, सम्राज्ञी !

वासवी— जुइन कि जुइ धुंकल ?

चपला— जुइ हे त्यन ।

वासवी— हुँ अयसा बना च्वेका हति । थौं जि सम्राटं दर्शनं व्यूवइ-
बले प्याखं स्वया च्वंह्य जुइमाः । प्याखने थुलि आनन्दि-
तह्य जुया च्वनेमाः वेकःया आगमनया आभास हे जित
थ प्राप्त मजु । हुँ ।

चपला— गय् छिगु उजं !

(चपला छ्यौं छको क्वछुका पिहाँ वनी । हानं विचारे
लीन जुइ । अले)

वासवी— सम्राट् विम्बिसार ! छिगु तुगः गुलि यच्चुसे च्वं ? गुलि
च्वे थ्यं ? मनूतयसं धाइ, माँया माया, माँया
मक्तिना ! मेपिनि निति मखुसां सम्राट्, छिगु निति नि थ्व
खँ मखुगु, मल्वःगु शायद मयःगु नं जुइ ।

माँ माँ जूसा काय् काय् जुइ । छ माँ जुया नं
छंगु मति गय् पाना च्वंगु ? - नाथ ! थ्व हे 'गय् पाना
च्वंगु'या अर्थ जि थुइके मफया च्वन, थुइकेत सं लिसे
थुइके मफया वना च्वन । स्वत्तु स्वया वना च्वन । नित्तु
निल्ला वना च्वन ।

(हानं वासवी विचारे लुकुं बी । वर्षाकार अय्क उखे
वंगु खने दइ । तीसकं दुने स्वइ । लिचिली । हानं अय्क स्वइ ।
सम्राज्ञीं खनी, तर मखं पह याइ । वर्षाकार हानं लावाक वंगु खने
दइ । चंचला व चपला दुहाँ वइ । छ्यौं क्वछुकी ।)

चंचला— }
चपला— } साम्राज्ञीया जय !

चपला— प्याखंम्वःत पिने च्वं च्वन, साम्राज्ञी !

वासवी— सःति ! — पिने निसें प्याखं ल्हुया वा धा !

(चपला छ्थ्योँ क्वष्ठुका पिहाँ वनी ।)

— चंचला, पिनेवंम्ह वर्षाकार खःला ?

(चंचला छ्थ्योँ संका समर्थन याइ ।)

वामवी— वया ख्वाले छु खँ दु ?

चंचला— ख्वाले ? अँ, ख्वाः ला बांलाक स्वये मफुत । अयनं
ख्वाः चमकं थें च्वं ।

वासवी— (क्षोभं) सुया मन चमकं, वया ख्वाः नं चकनी मखु !

(पिने निसें प्याखं ल्हुल्लुं प्यम्ह मिसात दुहाँ वइ । नापं

चपला नं वइ । इमिगु प्याखंया भावे व ख्वाले लयूता भय् भय् बिया
च्वनी । प्याखं जुजुं च्वनी । सम्राट् विम्बिसार वइ । प्याखं दी ।)

विम्बिसार— छिमिगु प्याखं बांला ! छिपिं वने फु ।

(प्याखंम्वःत छ्थ्योँ क्वष्ठुका लिज्याज्यां सकलें पिहाँ
वनी ।)

सम्राज्ञी, जीवनया मूति त्वना इतःमतः कनेवं
कलायात बःकागु खना जिलय् ताल । ... गुलि
ज्यू, छं बुलं बुलं जिगु ख्वाले न्ह्योःने जक लयूतायेगु, ख्वाः
चक्ककेगु मयासे ल्यूने नं याये फयेका यंकूसा ।

वामवी— जिं फयेको यंके, सम्राट् ?

विम्बिसार— छंगु कुनलं छन्त थः याना छ्वये फयेमा, प्रिये !

वासवी— छिगु सुवाः जिगु नुगले लाय्मा प्रियतम !

(विम्बिसार नुगः-खँ ल्हाल्हां च्वनी । वासवीं गबलें
विम्बिसारयात स्वइ,, गवलें रुवाः ख्युंका विचाः याइ । पलख
लिपा ।)

वासवी— (नाइक) नाथ, गुजागु नुगः-खं छित जि नापं दुगु ल्वःमंके
बिल ?

विम्बिसार-(मसके जुया)-अँ छुं मखु, रानी ! (वासवीं छयों कछुकी ।)
... छाय् छ पत्या मजू ? न्यने ला अयसा ? छं थःथम्हं
थःगु मन लयतायेकेत सना च्वंगु खना जि लयताल ।
अले जिगु नुगः मुल । धात्थें महारानी ! थौं छं कुमोरया
छुं खँ न्यंका थःगु रुवा ख्युंका क्यनेगु थासे प्याखं
ल्हुइका उकी थः दुना क्यंगुलि जि लयताल । थौं जित
क्यंगु व्वसा हे कन्हे छंगु थःगु निति ज्वँसो जुया वनेमा ।

वासवी— सम्राटं जिगु नुगः-खँ फुक्क स्यू । अथे हे जुया
वनेमा ।

विम्बिसार-जुया वनेमा ? छं नं आशिका जक याये मते । कुतःया
लँ पंगलः खः आशिका ! निराशाय् यःगाया च्वंगु
आशया चि जक खः आशिका ! धात्थें ला माँ-
नुगःथें यचुगु नुगले थ्वया किचः जक हे नं बांमलाः ।

वासवी— (मिसाय् ख्वबि ललःमलः धायेका) बांमला खः नाथ !
(विम्बिसारं रुवा रवंइ)-माँया मति साब हे पापी जुइ,
सम्राट् ! जिगु अपोगु मायां हे जित थय् नुगः ख्वयेका
तल ।

विम्बिसार-(दिक्क भावे) अम्ह अपोगु माया ? मायां हे छं नुगले जाया
च्वंगु जूसा वेपत्याः गनं अन स्वच्चाः वइ ?

वासवी— (खँ त्वाथला) अले धन्दा सुर्ता ?

विम्बिसार—धन्दा सुर्ताया हा नं वेपत्याःया बँ लाना च्वनी । छं
पत्याः या थः काय्यात । छं थःगु प्वाथे भिला भिला
तया बुइकाह्म कार्यं, छं थःगु ह्यया दुरु त्वंका व्वलंकाह्म
कार्यं नं छु छंगु छुं मभिं याइ ? म्वाः मदुगु सुखू धन्दा
काये मते । छं अपो माया याये फुगु जूसा छंके आम
बिचा वये हे फइ मखु । जिं गन तक मनं वायेका स्वया,
ध्व फुक लिथु खना मृगु तुगलं छंत थथे यात । चमाया
म्हुतु ज्वना वया छु सुनानं थःत बुइका तह्म मांयात बो
व्यू वइ ? चमायात पाञ्जाया नं छु सुनानं थःत बुइका
तःह्म थः मांयात प्यंकः वइ ? छु छं अथे गवलें संसारे
जूगु न्यने नं ला ?

वासवी— न्यने ला मनं, ... तर मनंगु हे जुया वी — (रुवइ)

विम्बिसार—स्व—स्व, रुवल ! छिः !! गय् रुवगु ... बि, ... अभ
रुवल । ... अपायसकं छं धयार्थं मदुसा, वइगु ई खना
आः हे छ ग्याःसा अथवा कार्यं तया तलवार वाः वइगु
इले छं माँ—नुगःया ढालं पने फइ थें मच्चंसा मती ति,
लूलू पाखें निभाः पाये ।

वासवी— नाथ, छि गुलि च्वे थ्यंगु ? जि जक गय् षवय् लाना च्वंगु !
हा, जि गुलि बिचाः याना स्वया गुलि गय् गय् मती तया
तर चाचाः हिला व हे व हे जक खँ जिगु न्होने च्वं
वइगु । ... व हे व हे खँ जक जिगु न्होने च्वं वइगु ... व
... हे व हे खँ जक जिगु न्होने च्वं वइगु ...

(ह्यँय् ह्यँय् रुवया पिहाँ वनी । विम्बिसारं वनेगु संकेत

याय्वं चंचला व चपला नं वनी । विम्बिसार विचारे लुकुं बी ।)

विम्बिसार—(दना इधूथिधू जुजु) — ‘वाचा: हिला व हे व हे खँ जक
जिगु न्होने च्वं वइगु ?’ जिगु नुग: खँ हे वासवीया
कथुं पिज्वल । गुलि ख:गु खँ ? (दिक्क जुया) तर्क ! छ
संसारे छुं ख्यले मदु खनि !— गुलि छन्त लासा याना
जि थ:गु धन्दा सुतां थ्यनेत स्वया, तर थ्यने मफु । बीख
पचे याये सिके थाकु खनि थ्व नुगले दीगु खँ पचे याये
धइगु नं ।

(विचा: घायां दिक्क जुइ । पिने पाखे स्वया स:तेगु कथं)

—पिने सु दु ?

(धह सैनिक दुहाँ वइ)

सैनिक— सम्राट्या जय !

विम्बिसार—साम्राज्ञी वासवीयात धा, जि लुमंका च्वन ।

(सैनिक पिहाँ वनी)

—जिके आ: थ:त तोपुया च्वनेगु शक्ति मंत । साम्राज्ञी-
यात धाये, जि वयात धया च्वनागु फुकं जि थ:त थमं
धया च्वनागु खँ ख: । ” थ्व मन छगूयात ह्येकेगु नं
धिक्क हे थाकु खनि । दकले थ्व जिगु धायेगु सुख तोते
थाकु । थ्व सुख तोते फत कि छगू मेगु हे सुख दइ । तर
थ्व सुख तोतेगु गय् याना ? भगवान बुद्ध धन्य ख: । वं
थ्व सुख्यात तोतल । कपिलवस्तुया जुजुया काय् जुया
नं जिगु लाय्कू धायेगु सुख तोतल अले संसार हे जिगु
धयागु सुख अर्थ वल, थ: छँ व देया मनूयात जिमि

(८)

विम्बिसार

धायेगु तोतल थौं गुलिखे देया मनूनयेत जिमि धायेगु
सुख दत, व संसारया मनूतये नुगःया जुजु जुल । जित
बांलाक लुभंनि, जिगु ध्व मगध दे बच्छि बो थन हे च्वं
धयाबले वं गय् लिसः बिल ?

(वासवी दुहाँ वइ । वयेवं व पुं धाये न्ह्यो धाइ)

—जि मती तयागु खः, छ व हे वइ ।

वासवी— छिगु वचं गबलें बै लाःगु दु ला नाथ ?

विम्बिसार—गबलें मडु ।

(पलख निस्तव्ध)

वासवी— उजं दयेका दिसँ, सम्राट्

विम्बिसार—सम्राट् धाय् न्ह्यो न्हापां जिगु खँ न्यँ । न्ह्यसले न्ह्यसः
न्ह्यांने तये मत्य । फुगुया लिसः व्यु. मफुगुली सुंक च्वं ।

वासवी— लिसः ? व नं जि ? ... छिं ध्व लु खँ धयागु नाथ ?

विम्बिसार—(दिक्र भावे) खःऽला धयागु ? आः थुकिया लिसः व्यूसा
व्युःयुं हे दिं फुना वनी । लिसः व्यु, लिसः । जि सम्राट्
विम्बिसार जुइ ला कि अजातया अबु विम्बिसार जुइ ?

वासवी— गय् ?

विम्बिसार—लिसः व्युऽ, लिसः । मथूसा हानं न्यँ, जि सम्राट् विम्बि-
सार जुइ ला कि अजातया अबु विम्बिसार जुइ ?

वासवी— हानं छकः धयादिसँ, सम्राट् !

विम्बिसार—वासवी, छ छह मनु खः । प्यकः धाये माःह मनुयात जि
स्वकलं लिपा हानं छकः धाये मफु । बांलाक न्यँ, जि
सम्राट् विम्बिसार जुइ ला कि अजातया अबु विम्बिसार
जुइ ?

वासवी— (रुवरुव मरुव धायेक) महाराज ?

(विम्बिसार तमं फनक्क फःहिली)

मखु-मखु, प्रियतम ! छि नं तं म्वयेका दी मते ।

लिसः बी ।

(विम्बिसारं वासवीयात स्वइ । विनीत व दुःखित भावं)

निगुलि जुया दिसँ, नोथ !

विम्बिसार-वाह ! लिसः ला धात्थें बीह्व खः खनि ? — भाय् नं मथू

कि छु ? (वासवों छ्यों व्वसुकी)

वासवी— (तःसकदुःखित भावं व अस्पष्ट) जि लिसः बी मफुत सम्राट् !

विम्बिसार—(गम्भीरतां) तर लिपा फइ । छ्यो धाःसा छं मफुयां लिपा

प्रियतम मधासे सम्राट् धाःगु दु ।

वासवी— मखु, धात्थें फइ मखु, सम्राट् !

विम्बिसार—(जेर बिया) छंगु 'सम्राट्' सलं जितः छु जु धका

धया च्वन ?

वासवी— व जिगु चाला खः, प्रियतम !

विम्बिसार—श्व छंगु न्ह्यपुं वुया वःगु खः ।

वासवी— छि थह्वं हे थये अथे धका खंका दीगुसा जिगु लिसः हे

छाय् ?

विम्बिसार—छं आः न्हागु हे धा । माःगु लिसः जितः दये धुंकल ।

(पलखया मोनं लिपा) न्यँ, जिगु मती बया च्वंगु खः कुमार-

यात सिंहासने फेतुके । श्व राजमुकुटं पुइके, अले जि

याउंक च्वने । गुह्व मचायात जि सम्राट् यायेगु निति

वुइका, लहिना वयात हे जि छं मेगु याये ला ? उत्तराधि-

कारं च्युत याये ला ? थःगु हिया मेगु रूप, थःगु मतिया

मेगु रङ्ग स्वयेगु गुगु जिगु इच्छा पुरे जुल उकिया

पलिसाय् हे नं जि वयात सम्राट् यायेमाः । छं ग्यानपुक
 लिपाया खँ धका पचिनं सुया क्यंसां जि पत्याः मजुया ।
 ह्यगसे म्हंगु खँ न्यना लिपाया खँय् ताकसिं वैद्य जुया थय्
 जुइ, अय् जुइ धाइ पिनिगु खँयत जि न्हिला ल्हाना
 छ्वया । जितः न्हाचः तक अजातशत्रुया अबु जुइगु हे
 विचाः । (भति चीसक) आः छं धाल मयल सम्राट् जुइ ।
 छिमिसं वयात व हे छता खँया ग्याःल्वचं कःगु मिखां
 जक स्वल उकिं हे कुमारया मति स्यन । जिह्य कुमार
 अजातशत्रु मबुसेनिसेयाह्य जिह्य शत्रु मखु, व जिगु सुखद
 कल्पनाया मित्र, जिह्य काय् कुणिक जि वयात उकिं हे
 अजातशत्रु नां लिफयाः कुणिकधयागु नां छुना ।

वासवी— मखु नाथ, अयसा छि वया अबु हे जुया दिसँ ।

विम्बिसार—(वाथे थें) तुरन्त तुरन्त मति हीके मते, साम्राज्ञी !

वासवी— साम्राज्ञी ?

विम्बिसार—न्ह्यसःया चि वृक्षया न्ह्यपंथें ग्यानापु खन ला ? उकिया क्वे
 च्वंगु फुति खं ला छं ?

(वासवीं छ्यौं संकी)

छ्यौं जक संका खः धयो ला ? गन न्ह्यसःदु, अन हे लिसः
 नं दु छगू धात्थेंगु । गथे आकसे सुच्यौं छगू हे दु, तिमिला
 नं छगू हे जक दु— वथें ? आः जि सम्राट् जुइ कि अजा-
 तया अबु जुइ ? छिमि सम्राज्ञीपिनि थें थवं थवेया
 छ्वःगु नुगलं वं वयात वं वयात स्वस्वं लिमलाका थःत
 छुं नं मदयेका च्वथें जि च्वने मखु । (तमे) जि सम्राट्
 जुइ— काय्यात नं कोठाय् कुने, साम्राज्ञीपन्त नं कोठाय्
 कुने ।

वासवी— साम्राज्ञीपिन्त नं ?.....

विम्बिसार—साम्राज्ञीपिन्त नं जूसां छंत मखु । फी निह्ण ला नापं चवना इमिगु जात्रा स्वया चवनीपिं जुल नि ।

थथे कुने हे नं माः, माँ-अबु मलिसे चमाजु व देवदत्त लीह्ण कुपुत्रयात । थथे कुने हे ला माः, भाःतया काल सःतेत देवदत्तयाके मंत्र स्यना च्वंपिं रानीपिन्त । थुलि जक यानां गन गाः ? इमित ला, इमित... हूँ !

वासवी— (भय-भीत जुया) थ्व फुक दोष देवदत्तया खः, पियतम ! जिह्ण कुमारयागु मखु । जिह्ण कुमारया छुं दोष मदु । वं छुं मस्यु ।

विम्बिसार—ल्वय् धयागु मभिं खः, तर ल्वय् जुल कि रोगीयात खायूगु जूसां वासः नं नके हे माली । भगवान् बुद्धया ज्वः जुइत सना जूह्ण देवदत्त नाप छाया् भ्येले बुले माल ले ?

वासवी— (ख्व ख्व मख्व धया) मखु-मखु, नाथ ! अथे याना दी मते । वयागु दुःख जिगु दुःख खः, वयागु कष्ट जिगु कष्ट खः, वयागु पीडा जिगु पीडा खः । कुमारयात छुं याना दी मते । जिगु विन्ति दु, कोटि कोटि विन्ति दु, कुमारयात छुं याना दी मते... । जिह्ण काय्यात छुं याना दी मते ।

विम्बिसार—(वासवीया खँय् ध्यान मढ्युसे पूर्व जोशे हे) गुखुनु निसें कुमार कुणीकयागु छं खँ कं वल, उखुनुं निसें थौंतक चिवा कायेका तयागु कथं, जिगु राजनैतिक विचाः कथं, मनूया महत्वाकांक्षायात जिं हस्युकथं देवदत्तया बुद्ध जुइगु, छं

काय्या सम्राट् जुइगु खँ दु !

वासवी— (खँ दिकेगु निंति दुःखित भाव) नाथ !

विम्बिसार— न्यँ, छंत जि अले थौं तक गुगु खँ न्वाना वया च्वना व जि जितः हे न्वाना वया च्वनागु खँ खः । कि माया मतिना हाकु त्युँ, कि ध्व राजमुकुट हाकु त्युँ । छाय् धाःसा आः कुमारयात ययेका पाचिना धाःसां वया मनी जि वयात ह्छूगु थें मती वनी । विषया घः नुगले स्वना बीवं म्हुतुइ अमृत लू जुइगु नं सिंति खः । विचाःया मिखा तस्सकं ह्याउँल कि वं स्वः स्वःथाय् ह्याउँसे च्वनी ।

वासवी— अयसा छि भगवान् बुद्धया मैत्रीयात ल्वःमंकेगु ला स्वामी ?

विम्बिसार—अँ, ल्व मंके त्यना । आः छकः हानं ल्वःमंके त्यना । नत्र थौंया नुगले दुने लिकुना च्वंगु प्रेमया, माया-मतिनाया लः हे कन्हे मिखाया ल्ववि याना पिकाये माली ।

वासवी— छिगु मनूया नीति गन वन, नाथ ?

विम्बिसार—राजनीति नं मनूया हे नीति खः । मनुखं दयेकूगु अले मनूया निंति तुं दयेकूगु नीति खः ।

वासवी— (ओग्रह भावे, दुःखित रूप) मखु-मखु नाथ, छि तमं हानं मिखा ह्याउँका, लहाः खाका दी मते । जोवन वने धुंकल, जो-वनया जोश पिकया दी म्वाल । छि सम्राट् जुया दी मते, कुणीकया अबु श्रेणिक जुया दिँ । (विस्तार) काय् म्हाय्पि मभिपि जुइ फु, माँ-बौ मभिपि जुइ फइ मखु ।

विम्बिसार—(तमं) छाय् मफइ ?

वासवी— फःसां लिपा ल्वखवं नुगःपाय् दादां च्वने माली ।

विम्बिसार-उहूँ, अथे माली मखु । (दृढताय् वया) जि मती तये.

कुणीक गुगुं छगु देशया सुं छह जुजुया काय् खः ।

(सैनिक दुहाँ वइ ।)

सैनिक— मगवेश्वर सम्राट्या जय ! पिने छह बुढा महाराजया दर्शन यायेगु बच्चं फवना च्वन ।

विम्बिसार-(बु आश्चर्य) बुढा ? (अधिकार युक्त गर्व) लाय्कुली दुने दुध्याह्न कि पिने व.ह्य ?

सैनिक— उखुनु गृढकूट पर्वते सम्राट्यागु दर्शन याःह्य ।

विम्बिसार-(छकी विचाः याना) -थन छ्वया हये फु ।

(सैनिक पिहाँ वनी । विम्बिसारया ख्वाले भाव-परिवर्तन जुइ ।)

—महारानी ! छह धात्येह्य बुढा, वैशाली थें च्वंगु गणतन्त्रया खं नं स्यह्य, जिगु, जिह्य ससःकिजा छह किजा कोशलाधिपति प्रसेनजित्यागु, कौशाम्बी अधिपति उदयनयागु राज्यया नीति नं स्यह्य तर गुगुं खंय् थहां पक्का याइ मसुह्य । वैदिक शास्त्रे वयागु अभिमान दु, निर्गन्ध सम्प्रदाय व बुद्ध सम्प्रदाययागु दर्शन वं थू । संक्षेपे किच्यागू शास्त्रे वया अधिकार दु हँ । तर गुगुं ज्या बुद्धिया भरोसाय् मयाइह्य । ज्ञां दुह्य ख्यालः याये दःसा दये हे महुह्य ।

(छह्य बुढा व सैनिक वइ ।)

बुढा— छिगु न्हाबले जय जुइमा !

विम्बिसार-ब्राय् वयागु बुढा ? जिगु लाय्कूया ख्यालः जुइगु जुल मखा आः ?

बुढा— (दृढ भावे) मखु, सम्राट् !

विम्बिसार-नकतिनि ला सम्राट् धायेगु लुभंगु ?

बुढा— मखु सम्राट् ! जिगु मती वन, छितः सम्राट् धायेके यइ ला मयइ ? अथे द्वाय् मती वंगु धाःसो गृद्धकूट पर्वते छि भगवान् बुद्ध नाप लाना दीत न्यासि भाइ च्वंगु खनाः खः । अन जि छितः सम्राट्यो सिषे मनूया भावे अपो खना । तर थौं आः छि अःखः हे जुइत सना च्वंथें च्वना सम्राट् धका काष्ठा काष्ठां धयागु खः । द्वं छ्वे छ्वया दिसँ सम्राट् ! जि ख्यालः जुइत वयाह्य मखु । (विचा याइ) सम्राटं ख्यालः जुइत वयेगु उजं जूगुली जि ख्यालः जुइत मखुसां वया । छु जि द्वंकल ला ? (दृढ भाव) मद्रंकू ! तर... तर... नीति धाः, मसःतुकं वने मज्यू । सम्राटं ख्यालः जुइत वा धाःगुली अथे जुइत मखुसां वयागु व थें हे मखा ?... मखु-मखु हानं लोक-कथन दु, दुरु न्हाये माःसा सां थंकी खना ग्याये मज्यू । (विचा याइ) आसे सम्राट्, जि थथे हे धका धाये मफुत, द्वंकल मद्रंकू स्वये । (हे वास्या वास्या याना चाकलाःगु छगू चक्का पिकया) का स्वया दिसँ, सम्राट् ! हाकु पाखें लाःसा द्वंकल, तुयू पाखें लाःसा मद्रंकू । (च्वे आकाशे वां छ्वइ । चक्का च्वे लाना च्वंतले हाली ।)— द्वंकल कि मद्रंकू, द्वंकल कि मद्रंकू, द्वंकल कि मद्रंकू । (चक्का कुतुं वइ । तुयू पाखे लाइ ।) मद्रं, मद्रं, मद्रं ! (मचा पहलं तितं न्हइ । वासवी न्हली ।) अँ सम्राट्, जि वयागु खः छगू खँ विन्ति यायेत । ह्यिगः व ह्यीग निन्हुं नयेत फवने कि मफवने धका मती वन । फवनेगु भिं-मभिं, ज्यू-मज्यू, त्यः-मत्यः, ल्वः-मल्वः, विचाः यायां...

विचाः यायां... विचाः यायां ह्यो हे स्यात् जि विन्ति
याना नि, सम्राट् ! शास्त्र धाःसा संसारे थुलि दत् कि
अन ज्यु धया तःसां थन मज्यु धया तइ । फुक शास्त्र
पुइके बले न्हागुं खँय् नं खः धयागु नं लुइ, मखु धयागु नं
लुइ; ज्यु धयागु नं लुइ, मज्यु धयागु नं लुइ, त्यः धयागु नं
लुइ, मत्यः धयागु नं लुइ, ल्वः धयागु नं लुइ, मत्वः धयागु
नं लुइ, भि धयागु नं लुइ, मभि धयागु नं लुइ । शास्त्रया
सः न्यनाः न्यनाः कुतिसः जुइ धुंकरल सम्राट् ! छम्ह मिजंनं
थः कलायात् व्वः बिल 'अय् भ्यगः, धका ! व तम्बया
धाःछँ वन । लँय् छथाय् कुति वाना च्वंगु । वं कुतिसः
ताल, वया न्हेपने अय् भ्यगः, अय् भ्यगः, अय् भ्यगःधाःथे
च्वन । (विम्बिसार व वासवी न्हिली) छम्ह मिजंनं निह्छि
चाहिला वळ नं नयेत गाक्क कमाय् याना ह्ये मफु । अले
वयात् वया कलातं व्वःबिल, अय् ध्वादः ! वया न्हेपने
अबले वया म्हाय्पिसं वाना च्वंगु कुति नं वयात्
अय् ध्वादः, अय् ध्वादः, अय् ध्वादः, धाःथे च्वन ।
(विम्बिसार व वासवी न्हिली) शास्त्र उकिं जितः ययाः व्वना-
गुला यलं त्यः जुल ? थौं जि व खः, ध्व खः हे धाये
मफुत ।

विम्बिसार-अय्सा छ छु धायेत वयाह ले ?

बुढा— सम्राट्, विन्ति याना नि ! पवनेगु विषये जि छुं थये
अथे धका हे धाये मफुत—

विम्बिसार-खँ ताहाकः मयासे धो रे ।

बुढा— जिगु खँ ताहाः ला, सम्राट् ? मज्जू, गन जू धका ? खँ
तछ्यायेत शब्दया मुगः तगोगु हे माः । —मखु-मखु,

ई अपो मदु, वंगु ई लिहाँ मवः । ई खर्च यायेगुली गुलि
 नुगः स्यायेमाः— धात्थे उलि रत्न खर्च यायेगुली हे नुगः
 स्याये मज्यू । उकिं ई म्हं चायेक फति फत्तले कम शब्दं
 खँ लहायेमाः, वेदे धया तःगु दु. मखु—मखु नाथपुत्रं
 नं धया च्वंगु दु, (भति विचाः याइ) अँ, बुद्धं धःगु दर्शने ला
 थथे नं धया च्वंगु दु । तग ... का स्व, जि अथे थथे हे
 धाये मफुत्त । (ल्हाते च्वंगु चक्कायात छको बू बू स्याइ) का
 स्वया दिसें सम्राट् ! हाकुगु वःसा अपो मजू, तुयूगु
 वःसा अपो ।

वासवी— मखु, तुयूगु वःसा अपो मजू, हाकुगु वःसा अपो
 यायेमाः ।

बुढा— द्वितः तुयूगु यः खनि ! तर साम्राज्ञी, जि तुयूगु व हाकु-
 गुली छुं हे पाःथे मताः । तुयूगु नं भि हाकुगु नं भि
 (चक्का वां छवछवं तोती) अपो कि अपो मजू, अपो कि अपो
 मजू, अपो कि अपो मजू । (चक्का के कुत्तुं वइगु स्वया) तुयू !
 तुयू !! तुयू !! अपो ! अपो !! अपो !!!

विम्बिसार—धाये माःगु खँ याकनं धारे, बुढा !

बुढा— सम्राट् ! आः छिं तहा या धका उजं जूसां तहा याये
 मफु । जिगु चक्कां खँ अपो धाये धुंकल । अँ अपो
 खँ मय् धाधां खँ अपो जुया वनी । सम्राट् ! (गम्भीर
 जुया) स्वन्दु तक फवने मते धका थ्व चक्कां धाल ।
 संसारे धाःसा मफवंसे सुनानं सुयात छुं बीगु मखु । उकिं
 सम्राट्या पाखें न्हि ल्हाया इनाप न्यना दी ला धका
 मती तयाः थ्व जिगु चक्कां नं न्यनी धका धयालि जि
 वयागु । (क्रमशः)

विम्बिसार—छंगु इनाप कथं छंत न्हि छद्धाः दइगु जुल, हुँ ।

बुढा— (लयल्यताया तित्तिं न्हुया)—अहा जिगु शाख ! अहा जिगु चक्का !!—सम्राटया जय ! साम्राज्ञीया जय !

(दने त्यनी)

वासवी—आसे ! आम चक्का हति । जि नं छकः स्वये ।

(बुढा शुखे वइ । चक्का बी ।)

विम्बिसार—(वासवीयात तमं स्वया) साम्राज्ञी, मस्तिष्क विकृत याये मत्य । सूर्ययात सकसिनं सूर्य हे धाइ, तुमिलायात तुमिला !! आम चक्कां सूर्ययात तुमिला धायेवं—

बुढा— (खँ त्वाल्हाना गम्भीर दृढतां) तर सम्राट ! सूर्ययात नं तुमिला धका सच्छिन्ह मनुखं धाःसा इमि दथुइ च्वना छिं तुमिला मखु धयां जी मखु ।

(विम्बिसारं वासवीयाके च्वंगु चक्का कया बुढायात वां छ्या बी । वां छ्वया ब्यूगु चक्का कया छकः बूबू स्थाना चुप्पा चुप्पा नइ ।)

बुढा— जित व खः ला थ्व खः ला, अय् ज्यू ला थय् ज्यू ला धयागु खँ निर्णय बीह्व चक्का ! (चक्कायात स्वया ह्ये केथें याना)— छंत वां छ्वल ला चक्का ? च्व च्व ! म्वाल-म्वाल, जि चक्का ! (चक्कायात हानं छकः चुप्पा नइ) अँ, (वनेत संम्ह दी । लिफः स्वया) सम्राट व साम्राज्ञीया जय जुइमा ।

(बुढा सुत पिहाँ वनि)

विम्बिसार—(गम्भीर भावे न्वाना) वासवी, छ अजातया मां खः । संसारे साम्राज्ञी धायेके सिबे मां धायेकेगु तःधं । सम्राट साम्राज्ञी लिपाया ह्यु जुगया संसारे तना वनी तिनि ।

तर मां-बौ धयागु संसार दतलें दइ । मने दक्क खँ हाकु तिना छु । कुणीक कुणीक, जि काय् जि काय् धया च्चँ । कुणीकया थौं लँ द्रने फु, कन्हे द्रनी मखु । राज-नीति हिले फु, मनूया नीति हिले फइ मखु । हुँ जि निर्णय याये धुन । कुमारयात मायां मतिनां खँ लहाये । देवदत्तया संगत तोति धाये ।—हुँ, छं प्याखं स्वया च्चँ, म्ये न्यना च्चँ ।—

वासवी—छिगु बचं जिगु निति व वृद्धयागु व चक्काथें खः, नाथ !

(वासवी छथौं ववधुका वनी । विम्बिसार इधूथिधू इधू-थिधू जुया च्वनीदले हे छम्ह सैनिक दुहाँ वइ ।)

सैनिक—सम्राटया जय !

विम्बिसार-छाय् सु वल ?

सैनिक—वर्षाकारं दर्शन यायेत बचं फवना च्वन ।

विम्बिसार-वर्षाकार ?

सैनिक—तःसकं हथाय्गु ज्या धका विन्ति याना हःगु, सम्राट !

विम्बिसार-(छको विचाः याना)—हुँ, छुया हति ।

(सैनिक पिहाँ वनी)

वर्षाकार नं कमम्ह जालि मखु । (छको हानं विचाः याइ)—

मनू थःगु नीती मच्चनेव वयात फुक्क नीति हे ग्याना-पुइगु खनी ।

(वर्षाकार दुहाँ वइ)

वर्षाकार—सम्राटया जय !

विम्बिसार-वर्षाकार, धा छु हथाय्गु ज्या छं ?

वर्षाकार—(पिने पाखे स्वया)—दुने वा दुने (विम्बिसारया पाःच्वना च्वपिं सैनिकत भिइ नानं दुहाँ वइ) सम्राट, थुमि परिवारे

छह्र जहान तःसकं ह्यं मफया च्वन । रुवाः स्वयेगु मायां हे
व मनू म्वाना च्वन ।

विम्बिसार-छ्वाय् सं तःसकं मफु ला ?

वर्षाकार—सम्राटं खःथें मती तथा दिल । सम्राटया जय जुइमा !

विम्बिसार-तर थुपिं निहसियां थः लाःह्य सु व ?

वर्षाकार— थ्वथा केहँ, थ्वथा तापाःह्य निनि ।

विम्बिसार-अले छु निहसिगुं नापं हे रुवाः स्वये माः नं धाल कि ?

छह्र सैनिक-नापं वनेगु बचं दुसा ज्यू ।

मेह्र सैनिक-जिपिं थथें सम्राटया सेवाय् लिहौं वये ।

वर्षाकार— सम्राट, थःथितिया माया सकसितं दु ।

विम्बिसार-(भति विचाः याना)—छिमित अबले वनेगु बचं बी फइ,
गबले थुक्रिया..... (दी । पलख सुंक । हानं दृढ भावे वइ ।)
हुँ वना सेनापतियात जिगु उजं न्यंकि, मेपिं मनूत छिमि
थासे च्वनेत व्यु ।

वर्षाकार—महाराजया उजं दुसा सेनापतिया पाखें मनूत मवःतले जिं
स्वयं थ्व ज्या यायेगु भाग्य पवने । —थुमित विलम्ब जुया
च्वन सम्राट !

विम्बिसार-वर्षाकार !

वर्षाकार—महाराज, छिगु बेपत्याः जिगु व्यक्तित्वयात विषपान
खः । युवराजया दुध्याःह्य पासा जुया नं—

विम्बिसार-बेपत्याःया खँ मखु ।

(छह्र वने त्यनी)

वर्षाकार— द्रंसा माफ, सम्राट ! जिं हे थ्व सुचं व्यू वंसा भति याकनं
ज्या जुइ ।

(संकेत थायेवं सैनिक छह्र वनी)

विम्बिसार-छाय् वर्षाकार, छ छाय् हथाय् मथाय् चाया ?

वर्षाकार—सम्राटया जय ! जित उजं बिया दिसँ, जि व्वां वने,
थुपि लिपा वइ । सम्राट दयाया खानिह्व खः । सम्राटया
जय जुइमा ।

विम्बिसार-तर वर्षाकार, सम्राटया मिखाय् तं वल कि नं साव हे
ग्यानपु !—अँ छ छाय् वने हथाय् गु थपाय् च्वकं ?

वर्षाकार—सम्राट, न्ह्यसः धात्थे जिं बिनित याये लनागु खँया हे
लिसः जू ! सम्राटया जय ! सम्राटं फुक मनूया नुगः
ह्वस्यू । जि नं मफुह्व मनूया ख्वाः स्वः वने हथाय् चाल ।

विम्बिसार-तर नकतिनि तकं माःसा जिथाय् च्वनेगु मती तःह्व नि
छ ? वर्षाकार ! छंगु मति छाय् थपाय् सकं याकनं याकनं
हिला वंगु ?

वर्षाकार—सम्राटया जय ! जिगु विचाः धात्थे ध्व समये हिला हिला
च्वन । जिगु न्ह्यपुइ भ्वखाय् व्वया च्वन । जिगु नुगले
आशंकाया वाफय् वया च्वन । शायद थुजागु समये थथे
हे जुइगु जुइमाः ।

विम्बिसार-आः छं धात्थे ख गु खँ धाल, वर्षाकार ! अक्क भति
सीदयेक खयेक धा रे । धात्थे छ नं ला छह्व ज्ञां दुह्व मनू
खःनि । न्ह्यागुं खँ छखेँ जक विचाः यानां मज्यू ।

वर्षाकार—सम्राटं जित च्वछाया दी मत्य । जित वनेत उजं पवने ।
कारण जिगु नुगः कःका स्वःथे स्वया च्वन ।

विम्बिसार-छाय् थन च्वना स्वःगु विचाः प्यने मफु ? स्वगुः विचाः गुलि
याकनं प्यने फु, उलि हे थुकिं छन्त भिं याइ । अक्क मखुथे
प्यना च्वथे च्वंसा जि खःथे प्यनेगु नं स्यना बी । मसयेक
प्यनेव भं स्वत्तु स्वया वने यः ।

वर्षाकार— सम्राटया जय ! सम्राटयागु सेवाय् जिं छु खँवाळं थःगु
 नुगःया लय्ताः प्वंके ? थः जहानपिं मफया च्वनीबले स्वत्तु
 स्वया च्वनिगु नुगः, अय् याये थय् याये मदया च्वनीगु
 विचाःया इले याकःचा च्वनेगु हे भिं जुइ। व्वां वना ख्वाः
 छकः स्वः वने। ईश्वरं मयायेमा.....

विम्बिसार-वर्षाकार ! फुक जीथें जीथें च्वंगु तर वया मजीका बिल ।
 तरथें ग्यानापुगु शब्द भाषाय् मेगु छुं मट्टु । च्वे वना
 च्वंसा फ्वे बस्वाये हइगु, न्हिलेथें न्हिलेथें जुइबले ख्वये-
 कीगु, भिनीथे भिनीथे च्वनीबले मभिका बीगु, 'तर' जित
 तःसकं हे मयः। अफ्क व स्वया नं मनूया निंति छं ईश्वर
 ग्यानापु । ऊः वल ।

(पिहाँ वंम्ह सैनिक दुहाँ वइ । नापं निम्ह सैनिकतये प्रवेश ।
 सकसिनं छ्थोँ कोष्ठुकी ।)

—वर्षाकार ! छ वने फु । छिपिं नं वने फु । (वर्षाकार
 वने त्यनी) न्यँ, वर्षाकार ! छंगु स्वःगु न्ह्यपु याकनं मस्वयेका
 छव । मखुसा जिं न्ह्याबलें थः काय् नापं च्वनीम्ह मनूयात
 थथे जुइका तये मखु ।

(वर्षाकार नापं न्हापां वःपिं निम्ह सैनिक पिहाँ वनी ।
 लिपा वःपिं निम्ह सैनिकयात स्वया ।)

— छिपिं पिनेया लुखाय् च्वँ च्वँ !

(छ्थोँ क्वष्ठुका फुक सैनिकत पिहाँ वनी)

—मस्यू, जिगु थ्व छ्थोँले वर्षाकारया खँ नं गनं शंका
 दना वःगु ? (विचाः याइ) गबलें गबलें ग्याना च्वंम्ह मनू नं
 खुँथें खने दु । ...छ्महसिया सुं सी त्यंम्हसिया ख्वाः स्वः
 वनेत मन इतःमतः कँ, जिं उकी हे मेगु अर्थ पिकया च्वना ।

अयूनं गन तक जिगु राजनैतिक बुद्धि जित साला यं,
 जिगु शंका सच्छिब्बे ग्वीछ्छ्वं मयाक मिले जुइ हे
 माः । वयागु पहलं हे थ्व शंकायात सःता विया च्वन ।
 मखु, मखु जि मनू जुइमाः । तुरन्त तुरन्त मति हीकेव जि
 नं छुं हे याये मफया वनी । जि मगधया सम्राट मखु,
 अजातशत्रुया अबु खः । अजात जिम्ह काय् कुणीक खः ।
 जि वयाम्ह अबु श्रेणिक खः । थःगु आत्माया पुसाय् हःगु
 स्वाने जि सुगन्ध खनेमाः । व स्वाने जि शंकाया की तथा
 स्यंका छुये मज्यू । राज्य बीत, जियां लिपा सम्राट यायेत
 जि वयात प्वाथे हे स्याना छु धायेक धायेक बुइका ब्वलं-
 का थौं छाया हानं राज्य मबी ? भतिचा मभिये च्वंगु
 खनेवं जि थःगु अधिकारे मोह हया क्यने मज्यू । सम्राट
 विम्बिसार, छ संसारया निति सम्राट खःसां कुणीकया
 निति वयात बुइक्कूम्ह अबु खः । छं राजनीतियात सिबे मनू
 नीतियात अपो थाय् व्यु । खबरदार ! आः छ हिले मदु ।
 भतिचा हे संगु वःछि हे हिले मदु ।

(पिये सैनिकत प्राणान्त पीडाय् हाःगु सः वइ । विम्बिसारं
 न्हेपं तिं स्वाकी । मेम्ह नं अथे हे हाःगु सः वइ । विम्बिसार विइमयं
 पिहाँ वने हे त्यनी, अजातशत्रु हि दुगु तलवार ज्वना दुहाँ वइ ।)

विम्बिसार-छाय् कुमार ?

अजातशत्रु- (तमं) छाय्या लिसः विया च्वनेत ई मदु । (घृणायुक्त तमं)
 मनू जुया मनूया मति म्ह मस्यूपिं मनू खना, थःगु सुखे
 कतःया सुख मखंपिं खना, थः दुगुलिं कतःया मदुगु मखंपिं
 खना, अम्ह थःत मालेवं कतःयात माली म्वालीया विचाः हे
 मतइपिं खना जित अनन्त घृणा जुल । व हे घृणाया समुद्रे

थौं तंया वा-फय् ग्वःफय् वया जित इतःमतः कंकल । उकिं
ध्व तलवारया चटनं घृणाया समुद्रे वाला थन थ्यंकः वया
चवना ।

विम्बिसार-छंगु थपाय् हाकःगु खँया माने छु ?

अजातशत्रु-गपाय् हाकःगु खँ, सम्राट ?

विम्बिसार-(चीसलं) चीसलं खँ लहा बाबु !

अजातशत्रु-(तमं) थौं छुं खँ न्यनेत वयाम्ह मखु, जि !

विम्बिसार-(प्रेमं) बाबु, छं मधायेकं जिं छु थुइ ? धाये माःगु खँ
तप्यंक धा रे ।

अजातशत्रु-गबले थुइ नं मखु । कन्हे ध्व खँ थुइगु जूसा थौं मखु
मिहगः हे ध्व खँ थुइ धुंकल जुइ ।

विम्बिसार-(लहाः पुइका थः याकःवा हाःगु अर्थे) छुं हे मथू ।

अजातशत्रु-थुइ हे नं मखु सम्राट !

विम्बिसार-छाय् जित 'सम्राट' धया चवना, बाबु ?

अजातशत्रु-छाय् धाःसा छि सम्राट खः ।

विम्बिसार-(मति तसःकं) तःप्यंक खँ ह्या, बाबु तप्यंक ।

अजातशत्रु-(चुनीति बिधा) यदि मल्लाःसा ?

विम्बिसार-(तमं) जिं ह्याये हे मायेका व्यूसा ?

अजातशत्रु-ध्व तलवार ह्याते दतले, ध्व प्राण म्हे दतले ह्याके फइ मखु
सम्राट !

विम्बिसार-(तःसकं तमं) जिं धया चवना, युवराज ! अथूसा फुक खँ
तप्यंक सम्राट विम्बिसारयात कँ ।

अजातशत्रु-(तःसलं तुं) युवराज अजातशत्रु नं सम्राट विम्बिसारया छुं
खँ छं सजं न्होने थःगु छथौं कछुके धका वया च्वंहा मखु ।

विम्बिसार-अथूसा सम्राटयात युवराजं उजं बीत वयागु का मग्ना ?

अबुयात कायं वचं वीत वयागु का मखा ?

अजातशत्रु-काय् ? सुया काय् ? सुनानं सुयातं बुइकेवं हे छु सुयां सुं
न्याबलें काय् जुइ ला ? हानं छु सुयां सुं काय् जुइवं हे छु वं
थः अबु धका धयाह्व मनूया न्होने न्याबलें छथौं कछुका
चवने माः ?

विम्बिसार-जि ध्व संसार खना मछाः, छथें जाहसित काय् नाले !
यदि छंके छुं भतिचा जक जिगु हिया सम्बन्ध दुसा न्यँ, जि
धया चवना छंगु न्हपु थाते मलाः । हुँ, थःगु न्हपु थाते
लाका खँ ह्लाः वा । छंगु फुक खँ न्यनेत जि थः हे न्ह्यचिले ।
अजातशत्रु-जि नं ध्वं ससारया न्होने सम्राट विम्बिसारयात अबु
नाले मछाः । सुनां धाल जिगु न्हपु थाते मला ? जि त्वना
वयागु महु ! जि म्हगसे दना वयाह्व मखुं । । स्व, जिगु ध्व
तलवारे हि ।

विम्बिसार-अबु नाप काय् जुया छं थथे ला खँ ल्हायेगु, पशु ?
पशुतयेसं जक वां, लुसिं, पंजां बुद्धि मदया ज्या काइ । छं
नं थौं पशुत्व क्यना तलवार ज्वना वया ? अबु लिसे खँ
ल्हायेत नं गःपः तःपु याइह्व मूर्ख ! अबुया न्होने नं मिखा
ह्याउँ का ख्वाः च्याका वइह्व कुलांगार !

अजातशत्रु-जिगु तं-चवकाये जि ध्यन । सु मूर्ख ? सु कुलांगार ?
विम्बिसार-तंयात हे मूर्ख धाइ । अबु खना तंम्बयेका चवनीपिं तंगु-
लुतयेत हे कुलांगार धाइ, पशु ! मगधया राजमुकूटं छथें
जाःम्हं पुइ खनी मखु । छथें जाम्ह जुजु जुइव परजा छु जुइ
ध्व जि स्यू । हुँ थःगु मूर्खता वां छया छथौं ष्वछुका
ख्वाः चक्कंका, मुसुमुसु न्हिला जिथाय् वा ।

अजातशत्रु-(वयं) अँ अय् ख्वाः चक्कंका मखु ला गुकी दुने ख्युं

धाक, हाकु धाक्क, स्यं धाक्क त्वपुया तये फइ ! मगधं सम्राट विम्बिसार ! जिं अथे याये मसः । बरु तप्यंगु लेँ वना निम्हे तलवार ल्वाका स्याये सः, सी सः । का जि वल ।

(तलवार संका न्ह्यचिली । विम्बिसार नं तलवार पिकया न्ह्यचिला वनी । निम्हे तलवारं थःत बचे याना वं वयात वं वयात पालेत सनी । गबलें अजातशत्रुं विम्बिसारयात पालीथें च्वनी, गबलें विम्बिसारं अजातशत्रुयात पालीथें च्वनी । सँसं अजातशत्रुया तलवार तुकुं वनी ।)

विम्बिसार—(तलवार कया) मगधया वीर युवराज ! ना, छकःथा बूयात बू धका मती तये मत्य ।

(तलवार बी । अजातशत्रुं हानं तलवारं हीकी । अबले हे तलवार ज्वना च्याम्ह भिम्ह मनूत दुहाँ वइ । इमिसं अजातशत्रुयात ल्वाल्वा ज्वनी ।)

अजातशत्रु-तोति, सम्राट व युवराजया युद्धे छिपिं दथुइ वये मत्य । सम्राट व सम्राटया समर्थकत दक्व जिं संहार याये, अले वा छिपिं !

(बलात् सनः मुक्त जुइ)

— का वा छ वृद्ध !

(हेक्का वइ)

विम्बिसार—वृद्ध ?

(अजातशत्रुं विम्बिसारयात प्रहार याये त्यनी मनूतयेसं ज्वनी ।)

—ज्वना ति, कुलशत्रुयात । मबुसं निसेंयाह्व शत्रुयात, अजातशत्रुयात ! (मनूतयेसं अजातशत्रुयात ज्वनी । व तमं अस्थिर

जुड़ ।) सेनापति, थथें छह सुं छ्या महामात्ययात सःतिके छ् । महामात्ययात जिगु उजं न्यंकि, तुरन्त महामात्ययात विचाः बीपिं लायकुली मुंकि । स्वयं छ थः हे वना साम्राज्ञी वासवी छह तोता फुक साम्राज्ञीपिन्त चिना माःहना जिथोय् न्होने तये हति । बुद्धया प्रतिद्वन्दी देवदत्तयात लुया हति ।

(सेनापति छ्योँ ववुका पिहाँ वनी)

—मगधया युवराज अजातशत्रु, जम्बुद्वीपया दकसिबे शक्ति अप्पोगु राजदण्ड धारण याना च्छह मगध सम्राट विम्बिसारया दण्ड छ्योले फयेत पिया च्छं आः ।

(विम्बिसार पिहाँ वनी । अजातशत्रु बिस्सुं वनेत सनी ।)

छह सैनिक-सना दी मत्य, युवराज !

अजातशत्रु-(अधिकार पूर्वक) तोति, सैनिक !

मेह सैनिक-सम्राटया उजं छिगु उजंयात व्हाना तःगु दु, युवराज !-

छाय् सना दिया अथे ?

(अजातशत्रु मं सनी । अले मेपिसं समेतं ज्वनी । अबले

हे पुसुपुसु न्हाना हि वयेक वयेक छम्ह सैनिकया प्रवेश । व लिपा पाः च्छपिं मयेया छम्ह सः । सकसियां मिखा उखे वनी ।)

घाःजूह सै०-(छह मेह सैनिकयात स्वया) पासा ! छन्त छकः बोबीत

हे जि म्वाना च्वना । सैनिक जुया, बिसि वनेगु छं गन स्यना वयागु ?

मेह सै०- तर थ्वं बिसि वया जिमित सुचं बिया थःगु कर्तव्य हे पूरा यत ।

घाः०सै०- (अशक्त सलं) कर्तव्य पुरे जुल ?...भिं मभिया...विचाः...

सैनिकपिके...मखु ।...स्यायेगु ..बा सीगु...वया...ज्या...
 खः ।...संयोगं...थौं...भिथे .. क्यन...तर...छह्य...सैनिक-
 यात...ध्व...ज्या...मल्लः । आह-! युवराज, जिं छिके क्वपे ।
 सम्राटया उजं कथं छित. छुं यायेत जिपिं लि-स्वइपिं मखु ।
 (सीह्यर्थे गोत्रु वनी । मेह्य सैनिकं छह्य व्वा वना
 धेपू वनी । अबले हे विम्बिसार दुहाँ वइ । विम्बिसारया ख्वाले तं
 मदु । बरु गम्पीर दुःखया भाव दु ।)

विम्बिसार-(मतिना याना)—धा कुमार, थौं छाय् छं तलवार ज्वना
 वया ? फुक्क खँ ग्वःकथं खःथे धा । छंत थर्थे तोता बी ।
 (दुःख व प्रेम) छंगु छु खँ दु, गुगु जिं न्यने फइ मखु, छंगु
 अजागु छु ज्या दइ, गुगु जिं याना बी मफइ, अजागु छु
 वस्तु दु संसारे, गुगु काय्यात अबुं बी मफु ? बाबु, अबुं
 थः जीवनया अमृत कालयात ध्व आशाय् त्वंका च्वनि, वं
 वया काय्यात छुं दिं संसारे तया सुख बी । ह्यिगः अबुं
 पिना वंगु थौं जिं नया, थौं जिं पिना छंत नकेत । वथे
 छुं सुख शान्तिया फल सइगु सिमा पी माः, छं थः वइपिं
 सन्तानपित । अबुंयाके कयागु त्यासा हे काय्यात पुली !
 बाबु ध्व हे परम्परा खः — धा, सुनां धया छं तमं मिखा
 ह्याउँका वया ? छंत सुनां छु धाल ?

अजातशत्रु-सुनानं छुं धाःथे याइह्य अजातशत्रु मखु ।

विम्बिसार-अहा ! धाथे अथे जूसा ! बाबु, छ धाथे अथे जूसा !
 (पलख दिना प्रेम) कुमार कुणीक ! तं वां छु, छंत छु माःगु
 खः व बी । (पलख दिना) थुजागु खँ छंगु न्ह्यपुइ सुनां तया
 बिल ?

अजातशत्रु-अवसरं तथा बिल, इलं तथा बिल ।

विम्बिसार-छुं इले व अवसरे तथा व्यूगु ला खइ, तर तथा व्यूह ला सुं दइ ?

अजातशत्रु-(व्यंगं) छाय् जि नापं तथा वयात नं लाकू हिक्कू ताये धका ला ? (द्वं क्षीमं) तर अजातशत्रु अजाह्न मनू मखु ।

विम्बिसार-जि लयूताः जिह्न काय्याके मनुष्यत्व दनिगु खना । तर बाबु, वयागु नां गुह्नसिनं अबुं स्वया छंत अपो थःपाखे साल, मतिं न्यनेगु फये मफुत । धा वयागु नां जक धा, मैगु फुककं जि स्यू । छं धाये म्वाः ।

अजातशत्रु-सम्राटयात दण्ड बीत प्रमाण मदया च्वन ला ? जि नं लयूताः सम्राटयाके न्याय धयागु दनिगु खना । (चुनैति रूपे) तर सम्राट ! युवराज्याके सासः दतले वयागु म्ये व नां काइ मखु, सासः मदुह्नसिगु म्ये वयागु नां काये फइ मखु ।

विम्बिसार-(दुःखित व उन्नत भावे) अय् आकाश, छं थुजागु दृश्य गवलं न्हापाखंगु दु ला ? अय् वने धुंकूगु समय, छं थुजागु समय स्वये नं ला ? अय् वइतिनिगु संसारया फय्, छं थुजागु खँ निकः न्यने दइ ला ?

अजातशत्रु-सम्राट विम्बिसार जिगु नुगः प्याखँ कयनां नाइ मखु । जित दण्ड व्यु ।

विम्बिसार-(स्वखना सः वथेक दुःखित भावे) बाबु ! सत्य नं व्यंग खन कि छुं खँ थुइका बीगु शक्ति जिके मदु । धा, छं छाय् तलवार ज्वना वया ?

अजातशत्रु-यदि सम्राट विम्बिसारं मती तथा च्वना दीसा बन्दी जुइवं फुक खँ जिगु म्हुतुं पिहाँ वइ, थव छिगु द्वं खः ।

विम्बिसार-तोतां व्यु, युवराजयात ।

(सैनिकतथेसं तोता बी)

—धा, छन्त छु माल, आमथे छ अःखः जुइत ? छु छंत
जिगु नुगः माल ला आमथे छ अबुलिसे ल्वाः वयेत ? छु
छंत राज्य माल ला जि लिसे नं थथे हाः वयेत ? छंत थ्व
जिगु राजमुकुट माल ला तलवार ज्वना व्वां वयेत ?

अजातशत्रु-(छम्हसिगु तलवार काचाळ लाकी । अले वाकू छिना धाइ ।)

—खः जित राज्य माल ! राजसिंहासन माल !! राजमुकुट
माल !!! (ल्वापेत सी । सैनिकत न्हचिली । छह लिसे ल्वाइ ।)

विम्बिसार-आसे !

(सैनिक दी । अजातशत्रु तलवार म्हुया सुंक चं ह्य
सैनिकयात पाले त्यनी । विम्बिसार न्हचिली ।)

—युवराज ! तलवार च्वका क्हुका च्चंहसित तलवार वाये
मत्य । —छंत छु माल जि व हे बी, हानं छको धा ।

अजातशत्रु-थौं काये मखुत, गबलें काः वये ।

(जो त्यनी)

विम्बिसार-आसे ! वने मत्यनि ।

अजातशत्रु-यदि जि मद्यूसा ?

विम्बिसार- तं फुक छखे वां छु, छथाँ क्हुका प्रेमं, न्हिला ल्वाः याना
थन वा ।

अजातशत्रु-छाय्, मुले तथा गःकीत ? प्रेमया शब्दे दुने फुसुल सुवाः बी
गात, माया ममताया धकिने दुने-पिने तथा-च्वना थः इच्छा
पुरे याये गात, आः मुले तथा गःकी माल ?

विम्बिसार-(क्षोभ व दुःखया भावं) मखु, थःगु प्रेमया गःकीत ! माया

ममतायां गःकीत ! गुह्यसिगु निंति जिं छुं मुंका च्वना व हे लाकः वःह्यसित बीत ! गुह्यसिनं राजदण्ड आः तक्रं ज्वने फइ मखुनि धका ज्वने फइगु दिंपाखे आशं स्वया गुगु सिंहासनया पिवाः जि जुया च्वना व थौं लः ह्नाना बीत । वा थन । छ वये नं मफु ? — (राजमुकुट त्वया ल्हातं ज्वना अजातशत्रु पाखे न्हाः वनी) का जि हे वया ! आसे, -वने मत्य । तलवार म्याने दु छु । सने मत्य । थःगु छथौंले लाइगु राजमुकुट बै लाइ । मिखा ह्याउंके मत्य । पत्याः जु, पलखयात जि छंहा अबु, छ जिह्य काय् खः । थव हे राजमुकुटया निंति तलवार मखा ? जिगु प्रेमया क्यबे घणाया दुर्गन्ध ताइ च्वंगु छंगु न्हाणे थव राजमुकुट मदया हे मखा ? (जोर बिया) वा, जिगु फुक्क खःगु खं छंगु निंति अःखः जुया च्वंक छुं न्यंका च्वने मखुत । छथौं क्वछुकि । — का, क्वछुके मखुसा म्वाल, ना पु ! का — !

(विम्बिसार राजमुकुटं अजातशत्रुयात पुइकी)

आः ला पत्याः जुल ला ?

(वर्षाकार व मेमैपिं सैनिकतये प्रवेश)

वर्षाकार-सम्राटया जय ! अहाहा थव छु दृश्य ?

विम्बिसार-विश्मये थःगु हृदय सुचुके मत्य, वर्षाकार ! जिगु मिखाय् न्हाणे अपराध तोपुइ फइ मखु । थव व हे दृश्य खः, गुगु दृश्य स्वयेत छंगु मिखा आय् बुया च्वन; थव व हे दृश्य खः गुगु दृश्य थौं जिगु हिया पुखुली स्वयेगु छिमिगु ग्वोसा खः; थव व हे दृश्य खः, गुगु दृश्य थौं हयेत छं जि बिश्वासी अंगरक्षकत ह्म्वाना छखे छुत; थव व हे दृश्य खः, गुगु दृश्य

छं थः स्वयं जिगु नितिपाः च्वना जित हे तुं नुंकेगु मतीगु खः; अले हानं ध्व व हे दश्य खः फुकक योजनाय् असफल जुया अजातशत्रुयात विपद जुया च्वन जुइ धका सीका थुलि मनूतयेत तलवार ज्वंका थन व्वां वया च्वन । वर्षाकार ! छंगु तलवारया आधार लिपा लात, जिगु प्रेम न्हापा लात । (दी । अले हानं अजातशत्रु पाखे स्वया ।)— आः ला छंगु इच्छा पूर्ण जुल ला मूर्ख ?

वर्षाकार—सम्राट हानं मूर्ख ?

विम्बिसार—(व्यंग्ये याना) अऽ ल्वःमन, दून ! सम्राट धाये माःगु ल्हा ?
सम्राट !—अहा सम्राट !

अजातशत्रु-वेँ गिजे यानागु ला जित ?

विम्बिसार-वेँ ? सम्राट गन वेँ जुइ ? आः विम्बिसार भूतपूर्व सम्राट जुल, अजातशत्रु मगध सम्राट जुल । आः जि छु याये माल, सम्राट ?

अजातशत्रु-सैनिक, भूतपूर्व मगध सम्राट विम्बिसारयात ज्वना ति ।
(सकलें अलमले जुइ) वर्षाकार ! छं छगू ज्या स्यंकल, मेगु स्यंके मय । ज्वना ति ।

विम्बिसार-ज्वं वा, ज्वं वा । (ह्लाः चक्की । अजातशत्रु पिहाँ वनी ।)
वा ज्वं वा । न्हाचः तक सुयात जि प्याखं ल्हुइके फु, आः जि हे वं धाःथं प्याखं ल्हुइ माली । आः जि सम्राट मखुत । अय् सम्राट विम्बिसार , छ आः सम्राट विम्बिसार मखुत । अय् अजातया अबु , छ वया अबु खःनि ला ? छु ध्वयात हे राजनीति धाइ ला ? थुकियात हे राजनैतिक अधिकार धाइ ला ? नरके वनेमाः थुजागु राजनीति ।

(सेनापति दुहाँ वइ । त्वल्हे चाइ ।)

सेनापति-सम्राट, साम्राज्ञीपिं चिना ह्या तयागु दु । आज्ञा...

विम्बिसार-(खँ त्वाथला गम्भीरं) न्यँ, सेनापति ! जिं अजातशत्रुयात
राजमुकुटं पुइके धुन । राजनैतिक अधिकारं आः जित जिं
थह्वं बियागु दण्ड आः थह्वं हे लित कायेके बी मखुत ।
जिं बियागु दण्ड जिं लित काये मंत । साम्राज्ञीपिन्त सम्राट
अजातशत्रुया थाय् यंकि ।

(वासवी दुहाँ वइ)

वासवी—नाथ, थ्व छिं छु यानागु ? (रुवइ)

विम्बिसार-जिं खःगु याये माःगु याना, वासवी ! आः जिं छुं याये
माःगु मंत । दइगु नं मंत । सेनापति, छंगु ख्वाले छु भाव
आम ? न्यँ जिगु आज्ञाया मू मदुसां प्रेमया मू दुसा न्यँ !
छं विद्रोह याये मत्य, सम्राटया न्होने । अजातशत्रु वने
धुं कल, थःगु राजमुकुट न्हावलं छ्थोँ ले तये दयेकेत थःगु पक्ष
बःलाकेत । छँ-छँ ल्वाये मत्य । सम्राट अजातशत्रुया थाय्
हुँ । जि आः सम्राट मखु, राजवन्दी खः ।

वासवी—(विहल जुया) प्राणेश्वर !

(सेनापति छ्थोँ बछुका च्वनी)

विम्बिसार-वासवी, न्हाचः तक जिं सम्राट नं खः, अबु नं खः । आः छुं
नं मखु । राजमुकुटं मेपिसं पुल कि व जुजु जुइ मखुत । काय्-
या पाशविकतां गःकिल कि अबु धयाह्व नं सी । यंकि अय्
वर्षाकार ! थ्व जः दुथाय् तये मत्य । यंकि ! यंकि !! यंकि !!!
गन यंकेमाः यंकि ! स्वये-स्वये-स्वये, ह्लाः छको तोति, थःगु
ख्वाः छको जक जिं तोपुइ । बि नोती, वर्षाकार ! शर्म सीथें

ख्वंगु थव ख्वाः छको सुनानं मखंक तोपुइ ।—तोते मखु ?—
 —जि सम्राट मखयेवं छु थःगु शर्म सीगु ख्वाः छकः नं
 तोपुइ मंत आः ? ख्वाः तोपुइत नं बचं माल कि ? काय्या
 पाशविकतां सी धुंका नं आः छपे गोतुलेत काय्या बचं,
 उजं,आज्ञा कया तिनि गोतुले दइगु कि ? मनु छु थपाय्सकं
 हीन ? सम्राट्त्वया आज्ञा छु थुलि तःधं ? (तमं)सेनापति !
 —(संयमित जुया) मखु-मखु ! मय्ल व हे घृणां जाःगु
 सम्राट-पद मालेत मनुष्यया सर्वस्व तंके मखुत । व हे त्याज्य
 राजनीति न्यायेत मनुष्यत्व मी मखुत । —यंकि ! —यंकि !!
 —बि. जि हे वने । जि हे वने ।

(बलात् थः हे पिहाँ वनी । ज्वँज्वं वर्षाकार नं पिहाँ
 वी । चंचला दुहाँ वइ ।)

वासवी चपला, व विरह-म्ये हालीपिं छ्या हति ।

(नेऽथ छह मिसाया विरोध-सः वइ—आसे, सुयागु
 आज्ञाय् म्ये हालीपिं वइ ?)

वासवी— हा ! दुखीयात संसारे ख्वये नं मदु ? म्वायेगु अधिकार
 मदुहसित सीगु अधिकार नं मदु ? हा मनूया दुर्दशा ! हा
 राजनीति !! हा मनु नीति !!!

(वासवी भाराऊ जू वनी । चंचला ब्वां वना वासवीया
 म्हे भोसू वनी । धकिं कुतुं वइ । विम्बिसारया अट्टास ताये
 दइ ।)

निगूगु अङ्क

थाय् :—मगधया झेल

ई :—सन्ध्या

(लुखा पाखे स्वया विम्बिसार हाला च्वनी)

विम्बिसार-ध्व भेल ! ध्व जः सित्रे ख्युं अपो दुगु थाय् । मनुखं दयेकूगु, मनु हे तुं कुंका च्वनीगु थाय् । ...दँ दँ थुजागु थासे च्वनीपिं नं धन्यं च्वन । जिं हे थुजागु थासे गुलिसित कुंके धुन । तर कुनापिनि मती गय् गय् जुइ धका जि गबलें हे विचाः मयाना । धहं हे भोगे याना मस्वयेकंछुं खँ बांलाक सी मखु, थुइ मखु धाःगु धातें खः खनि ! जिथें हे न्हापा ध्व भेले च्वंपिनि नं नुगः-खं ल्हाः जुइ, न्ह्यपुं फये मफयेक भय् भय् बीक तं पिहाँ वः जुइ । गुपिनि तं वइ मखु इमि नुग मझिं जुइ । छु याये आः लुमंका च्वनां ? सी धुंका वासः ख्यले मदु । नत्र जिं भेलयात थय् दय्केगु धना स्यू का । ...दक भेल स्यंका बगीचा दयेकेगु.....

(विचाः यायेगु तोती । खने मदयेक उखे वनी । पाले भेलं पिने लुखाया थाय् वइ अय्क दुो स्वइ । हानं थुखे पिने दुनें खने मदुथाय् फेतुइ । भोसुइ । विम्बिसार प्रेम व दुःखया भावे दुनें हाहां वइ ।)

—कुमार कुणीक ! छं अझ नं न्ह्यलं मचाःनि ? जिगु प्रेमया सराः, छंगु जीवनया नं सराः छु आः तकं मफूनि ?

...छ धात्येँ सम्राट जुइ बहःह मचा खः । थःगु अधिकार
 म्वाका तयेत थः विरोधी दक कत्यला तयेगु अले इमिगु
 म्हुतुपवाः सुया बीगु, सुइके मन्व्यूसे च्वंसा गःकीत नं लिफः
 मस्वयेगु राजनैतिक अधिकारी मनुखं थथे हे यायेमाः ।
 श्याबाश मचा ! छं धात्येँगु नुगः ज्वना जिगु कुले जन्म काः
 वल । थःगु सिंहासन मसंकेत छं थः अबुयात ला भेले तये
 फु, मेगु छु याये फइ मखु ? श्याबाश ! छं आम हे नुगः
 ज्वना तलवार लहाते तया पिहाँ हुँ, फुक दे त्याका इति ।
 तर बाबु, छंगु ख्वाः छको स्वये दुगुसा, थ्व हे खँ छं थःगु
 म्हुतुं छको धाः व गुसा जिगु मन गुलि आनन्दित जुइगु !
 बाबु अजात ! छको जित ख्वाः क्यं वा । जि छंत प्रेमं छको
 घय्पुना तये । थ्व लहातं छको श्याबाश बी । (प्रेमानन्दे)
 कुमार कुणीक ! बाबु अजात !! जि य.ह्म काय् !!!

(पलख निस्त्रब्धता)

—अय् पाले !

पाले— (दिङ्ग जुग) छाय बन्दी ?

विम्बिसार जिगु न्ह्यपुइ यक् खँ छु । तर खँ अपो जुइव द्वालुइ यः ।
 स्व, लुँ चाथेँ न्ह्याथासं दुसा छु व चां न्याये मदइ धका
 ला ? संसारे सुनां मखु धाये फु, लुँया सिबे चाया मू वं
 धका ? तर सुनां चाय मिखा तग्वः याः, गुलि लुँई याः ।
 लुँ स्वया नं चां ज्या ब्यू, चा मदुसा त्वाः फवसा हइ,
 संसार हे नं शून्य जुइ, तर अयूनं चा चा हे, लुँ लुँ हे ।

पाले— (मयातु पहलं) छु धया दी माःगु जित ? जि न्ह्यः बया
 च्वन । याकनं धया दिसं । जि छने त्यल ।

विम्बिसार- ख.गु धाल । न्ह्यः जक दःसा थ्व ज्वः धयागु छु यायेत ?

छंत छगू खँ धाये धका सःतागु तर छं बन्दी धाल कि हे जि थारा न्हुइगु !

पाले— (दिक्क जुया) जि धया निं, थव खँ कने मखु ।

विम्बिसार-कने मखु धाःगु खँ न्यने मखु धका नं मती तये धुन । तर मफु । छं हे धाःगु ला ख हे मखु । फुकसिनं जित सम्राट सम्राट धया द्वंकी । छं लवःमंसे हे मद्रंक् । छकः हे छंगु म्हुतुं सम्राट धयागु शब्द पिमज्वः । अवश्य नं छंत स्यना हःम्ह सुं छह्य दु ।

पाले— खःS वा—बाS खः । तर जि कने मखु ।

विम्बिसार-छं मकंसां जि स्यू । जिम्ह कायं ला वयागु नां मकं, छं गन कनी ? व धात्थंम्ह मनू खः । अजापि मनूत नं संसारे अपो मदु ।

पाले— जि न्यः वल, बन्दी ! छु धायेत सःतागु जित ?

विम्बिसार-अँ, जि छंत सःतागु ख .खापा चायेकेवीत । (पाले थुखे फनक फहिला वइ)— न्यँ-न्यँ । अय् पाले न्यँ । (पाले वास्ता मयासे हानं थुखे वया फेजुइ) अय् पाले !—पाले ! खँ ला न्यँ ! (मं मं तःसक) न्यँ धया कि, जि छु खँ धाये लनागु न्यँ रे ! —थन छकः ला स्व !

पाले— (उसिं वया) छिः थयने नं न्यूगु मखु !

विम्बिसार-छं जित ज्वं, अले छ व जि नापं छिमिसम्राट अजातशत्रुया थाय् वने । जि अन धाये, छंगु छुं दोष मदु । जि हे खापा चायेकागु खः । अजातशत्रुं जिगु खँ न्यने धुंका जिगु तुति ज्वनी । भी निम्हं नापं वने । अबुया मिखाय् प्रेमया ख्वबि खनेवं वं फुक थःगु द्वं खनी । जिगु ख्वबिया पुखुली खनीगु किचः स्वया हे जिह्य कायं थःत हासीकी

अले छंत न्यारब्बार जुइक छेँ दु गां बीके । नु खापा चायेकि ।

पाले— स्वाःगु खँ धया च्वनी ! जि छु ह्येकेवं हे खः धका पत्याः जुइह कां ला ? आपा हाले मत्य । पलख जि न्हः वयेके । चान्हे न्हः वइ ।

विम्बिसार-चान्हे छंत सुनां घने मत्य धाल ?

पाले— चान्हे चिवा कायेके हः का ।

(पाले थुखे स्वया सुकं फेतुइ)

विम्बिसार-(छको छ्यौं व्वछुकी)—अऽ पालेयात नं पाः ! चुकले नं चुकः । नियमयात नियम, नियमयात नियम, नियमयात नियम । सफू सफू दयेका पँच्युच्युं यंकू-ा आकाशे थी, तर नियमया सफू दयेकेगु गाइ मखु । सः फय् मदु थाय् मज्वः, जः आकाश मदु थाय् मज्वः, सवाः ई मदु थाय् मज्वः तर आशंका गन मज्वः ? छु शब्दया नियमया सन्दुके दुने आशंका स्वथना तये मफु ? उफु धात्येँ थ्व संसार अनन्त खः । थ्वयात थुइकेगु ज्या याये हे मत्वः ।

पाले— बन्दी, छु हालेगु व ?

विम्बिसार-अय् पाले, जि हालागु मखु जिगु न्हपु हाःगु धका सीकि । जि ला हाले हे नं गन मास्ते वः धका ?

(पलख छुं सः दइ मखु । विम्बिसार छ्यौं व्वछुका गवेत तर्क अथेँ च्वनी । अले उखे वनी । पाले मुकु मुकु न्हः वयेका च्वनी । विम्बिसार हानं थुखे वइ । अय्क पिने स्वइ । पाले मुकु-मुकु च्वंक न्हः वयेका च्वनी । विम्बिसार गवेत व स्वयाः च्वनी । अले पलख लिपा मन्नासे च्वने मरुइ । धा हे धाइ ।)

—अय् पाले, (पाले थारा न्हइ) आम न्हः भच्चा जित नं

हति रे !

(पाले वाथा इथिं दनी । अले मिसाय् छयने थिया पुंका
बीथे ल्हातं भाय् याना तमं धाइ ।

पाले— ना-ना-ना ! खःऽ—

विम्बिसार-(फसुका तथा) आमथे बियां काये ज्यूगु जूसा ला जि हे
जिल नि । दनेवं न्हः वयेके फइगु नं जीवनयात सुवाः हे
खः खनि । तर...तर चिन्ता, पीड़ा, विचाःथा खिचां (जेर
बिया) ह्वां ह्वां नुगःचु धवक्क उना च्वनीबले न्हः वइगु हे
गय् ? (पलख दी) अय् पाले !

पाले— (तमं व दिक्क भावं) पाले ! पाले !! पाले !!! --गुलि पाले अय् ?
पाला हे छ्व रे पाले पाले धका जक छाय् हाला च्वनेगु ?
खःऽ...।

विम्बिसार-राजमाता वासवी थौं आः तकं छाथ् मवल हँ ?

पाले— (तमं) छाय्—छाय् ! जिं छु स्यु ?

विम्बिसार-ई गुलि जुल ? सूर्यो गन ध्यन ?

पाले— ध्यन का छु सूर्यो पर्वत च्वकाय् । सूर्य लुकु धीन, बहनी
जुइन, छन्हः न्हः वयेके खंगु मखुनि ।

विम्बिसार-वासवी थौं छाय् आः तकं मवल मस्यु । वयात वने हे मंत
धाल ला ? ...अथे गय् धाइ ? धा हे धाःसां जिह्वा वासवी
जित नाप मलासं च्वनी मखु । गुह्य कायं अनुयात नके यंके
मदु धका मांयात लिंगनेगु ज्या याये फु, व हे कायं ख्वाः
नं स्वः वने मदु धालं छु आश्चर्य ? गुह्य काय्यात म्हुतु म्हुतु
ल्वाका नका तल वं हे मांयात 'मां, ब्यायात छं छु' नके यंके
दइ मखु' धका धाये फुगु गुजागु नुगः ए ! (तमे वया)
अजातशत्रु, छ मगधया सम्राट खः, सम्राट विम्बिसारया

राज्यासनया उत्तराधिकारी खः, तर वासवीयाह्न व जिह्न मचा मखु। मगध देशया छ पराक्रमी जुजु जुइ फु, जम्बू-द्वीपया अजय वीर जुइ फु, तर त्रिमिगु माया ममतायागु संसारया ला छ धार्थं मबूनिबले निसैंयाह्न शत्रु खः ।

पाले— बन्दी, आपाः हाले मत्य !

विम्बिसार-(कठोर व्यंगं) आःहाले नं दइ मखु, कि छु? म्हुतुइ म्यं, म्हे दुने (नुगःपावे थिया) थन सासः ल्हायेगु शक्ति, थन छँथले सासः ल्हाये माःगु कारण दयेक नं आः म्हुतुइ पाकां सुइ मालीगु कि छु ? नरके लाः हुँ थुजागु विवशताय् मनूयात बस्वाये हइगु शक्ति राजनीति ! जि ला म्हुतु दतले हाले । सुयातं हायेके मखुगु अधिकार दुसा जित हालेगु अधिकार क्वाय् मदइ ?

पाले— छथौं स्याइ स्व रे बन्दी !

विम्बिसार-धा पाले, जिह्न वासवीयाह्न जि ह्निगः...(संघमित जुइ। मेगु भावे वइ) वासवी नके हल, नके मदु धयागु उजं जुल वासवी सुचुका नके हल, व नं छिमिसं ज्वन । वासवी सपले दथुइ तक्रं गोत्रायें मरि दयेका तया हल, छिमिसं व समेतं लाकल । थौं राजनीतिया अधिकारं मनूया नीती थुलि अन्याय याके फत? सिना हुँ, थुजागु राजनीति ! जि जुजु जुइ धुँह खः, तर आः जि धाये संसारे गर्न हे सुं जुजु धयाह्न मदया बनेमा ।

पाले— बन्दी, आः आवेशे वया यःयःथे हालां छु फल सइ तिनि ?

विम्बिसार-उफ्, मनूया दुर्दशा ! थःत थहं पवना काःगु सराः, थःत थहं कुरकेत म्हुगु पतनया पराकाष्ठाय् थ्यंगु माः, थःगु सर्वस्वः भष्म यायेत थहं तुं तःगु मि-पुसा (अस्पष्ट विस्तार)

आलोचनाया अनाधिकार !

(तापाकं वासवी दुहाँ वइ । नापं स्वह्य प्यह्य पालेत वइ ।

इमिसं वासवीयात गा त्वका ह्याया वसः थाथा याकी ।)

छह्य पाले-लाकां तोता दिसँ, लाकां ! उकी दुने नं छुं
दये यः !

विम्बिसार-(खने मदया स्वयेत आतुर जुया) —वासवी ! —वासवी
खः ला ?

वासवी—(वनेत आतुर जुजुं) —खः नाथ, जि वया !

मेह्य पाले-सपः फ्यँ, सपः फ्यँ !

(वासवीं लाकां तोती । र.पः फ्यना ब्यनी । अले वने
त्यनी ।)

हापांह्य पाले-आसे नि ! न्हिन्हिसे हे न्हूगु थासे सुचुका हये फु छिं ।

विम्बिसार-वासवी !

(खने मदया खने दयेकेत अथे सं थथे सं मदयेक सनी)

—वासवी !

मेह्य पाले-सपले, लाकामे तकं सुचुका हये फुह्यं नयेगु गन सुचुका हः,
गन सुचुका महः !

वासवी—जित वने ब्यु ।

विम्बिसार-वासवी !—

वासवी—(वनेत आतुर जुया)—जित वने ब्यु ।

विम्बिसार-(ख्वाः स्वयेत मं आतुर जुया)-वासवी !

छह्य पाले- म्वाल, म्वाल छु । गनं मदु, गनं मदु ।

(वासवी ब्वां वनी । विम्बिसारया न्होये ध्यनी । पालेतयेसं

हे भुनी । सुसां पिने लुसां दुने च्वना घय्घय् पुया वासवी ख्वइ ।

पालें सापा चायेकी । काचाक ध्वाना वासवी दुत छुइ । हानं सापा

तो । पालेत थुखे वइ । विम्बिसारं वासवीयात घयूपुइ । वासवी ह्यँय
ह्यँय ख्वइ ।

विम्बिसार-(दुःखित भावं धैर्यं ब्रिया) वासवी ! ख्वये मत्य स्व । ख्वयेव
न्हिलीपिनि न्होने ख्वये मत्यः । नाय्या न्होने मे ख्वयेगु छु
ज्याय् ?

वासवी—(ख्वख्वं)कायं भाःतयात मनकूगु मत्वंकूगु स्वया जि व हे
काय्यात बुइकूह पापी मिसा गोन्हु म्वायेगु नाथ ? जि
गोन्हु म्वायेगु ? जि गोन्हु म्वायेगु, नाथ !

(वासवी ख्वइ)

विम्बिसार-वासवी, छ जित ख्वयेक वयाह लः खः अथे ख्वयेत ?
ख्वये मत्य । ख्वये मत्य । ...अभ ख्वल । ख्वबि नं निर्विवे-
कीतश् मोल्हुइत लः जुइ । ...छं काय् छह सभ्राटया काय्
सभ्राट ग्वः, वासवी ! थुलि माया ममता हाकु तिना थःगु
सिंहासन बह्लाकीह सभ्राटयात छं नं संसार नाप नापं
तारीफ याये माः, वासवी ! ... ख्वये मत्य । ख्वये मत्य । ...
अभ ख्वल ... । ... ख्वये मत्य ।

(वासवी ख्वख्वं दनी । भति उखे वनी । अले लं तोती ।
छह पालें तीसकं स्वइ । वासवी उखे खने मदयेक वनी । विम्बिसार
जक लिक्कथं खने दइ ! पालें मं स्वया च्वनी । इसरां इसरां न्हेपने
न्हेपने खँ ल्हाइ ।)

वासवी गोन्हु म्वायेगु थथे, स्वामी ?

(छह पालें मेह पालेया न्हेपने हानं खँ ल्हाइ । खँ न्यह
पाले सरासर वनी ।)

छह पाले-म्हे बुला वःगु, म्हे । म्हे छु बुला वल मस्यु । म्हे का
फ्यःगु छिः !

मेम्ह पाले-सुं क-च्चं-सुं क ।

(पलख अथे हे । अले विम्बिसार सनी । पालेत फुकं
लिविली । पालेतथे न्हेपने न्हेपने खँ ल्हाना च्वनी ।)

विम्बिसार-(प्रेम पूर्ण दुःखे) प्रिये ! छ हे धात्थें संसारया ज्वः मदुम्ह
जिम्ह जहान खः । वैभवया किचले छं जित गुलि सुख विल,
दुःखया तापे छं जित उलि हे किचः बिल ।

वासवी - प्रियतम !

विम्बिसार-विहल जुइ मय. थथे । सुखं सराः बिया थौं म्नी थथे वाया
च्वने माल । गुलि ज्यू यदि म्नीपिं थ्व देशया सम्राट
साम्राज्ञी मजुसे छगू गांया सुं ज्यापु व ज्यापुनिं जक जूगु
जूसा ! जिगु न्हिला-सले छं न्हिला सः ल्वाकः छयाना
जीवन हने दग्गु--छं लं प्यु ।

(विम्बिसार थुखे वइ । पालेत लिविली ।)

वासवी- (प्रेम व दुःखं जाःगु सले) नाथ !

(विम्बिसार हानं लिहाँ वनी)

विम्बिसार-वासवी ! (लिक्क वना घय्पुइ)- वासवी ! छं जित नका,
प्रेम बिया च्वंगु संसारया नितिं निकः जुइ मखुगु घटना
खः । थ्व नका तगुया पलिसा छंत जिं मिखाय् र्खाव
बिया, नुगले हाहाकार बिया ।

वासवी—नाथ, थ्व दुःखया वासः छिगु प्रेम खः । मखुसा जि गोकः
सी धुन, गोकः म्वाये धुन ।

(उखे मेम्ह छम्ह मनू नापं न्हावः वंम्ह पले वइ । वया
रुतं पाः च्वंम्ह पालेयात धाइ ।)

पाले— ताः चायेकि पाले !

(विम्बिसार थारा न्हुइ । थुखे वइ । वासवी उखे रुने मद-

येक वनी । पलें तोः चायेकी । च्याम्ह भिम्ह मनूत वइ । दुहाँ वनी । दुने वना वासवीयात ज्वना साला हइ । वासवीं लहाः फयनेत स्वइ ।)

विम्बिसार-(तमं) तोति, छाय् साला ?

छह मनु—जुजुया हुकूम दु, थथें भेलं पित कया खवपी कुनेगु ।...
छित छगूयां लिपा छगू उजं उल्लंघन याना नका च्वंगु
अभियोग दु । जें सुचुका, लाकामे सुचुका, सपले सुचुका
नकां मगाः आः म्हे हे तकं नयेगु बुला वया ह्य फययेकीह
मखु ला ?

वासवी—हा नाथ !

(विम्बिसारया म्हया बवे फेतुना तुति ज्वना खवइ)

मनु— राजमाता ! सुकं पिहाँ भासँ ।

(विम्बिसारं तमं अस्थिर जुया छम्ह छम्हसिया खवाः स्वइ)

विम्बिसार-छिपि मनु खः ला अय् ? छिपि मनु खः ला अय् ?
छिपि मनु खः ला अय् ?

मनु— भूतपूर्व सम्राट ! सत्राट्या आज्ञा-पालक खः जिपि । (वासवी
पाखे स्वया) —राजमाता ! याकनं भासँ—

वासवी—(खवखवं) नाथ ! आः खवाः स्वये खनी मखुत ! खवाः स्वये
खनी...मखुत !! खवाः स्वये खनी मखुत !!

(वासवी तुती ग्वार ग्वार तुला ह्वाँय्, ह्वाँय् खवइ । वासवी-
यात ज्वना पाखेयेतं साले त्यनी ।)

विम्बिसार-आसे ! श्री मत्य, वासवीयात । वा जि लिसे लवा । (लहाः
बुबू स्थाना लवायेत कसे जुइ) जिगु म्हे ज्यू दतले वासवी-
यात थी...। का वा ! का वा !!—(वाकू छिना)— का वा !—
का वा !— का वा !!!

(विम्बिसार ल्वायेत सनी । तर प्यम्ह न्याम्हसें ज्वनी ।
उखे मेपिसं वासवीयात लुइबच्छि ब्रुइबच्छि याना सनी । शुखे थःत
ज्वंगुलिं मुक्त जुइत विम्बिसार नं सनी ।)

विम्बिसार-ल्हाः ज्वनेगु मखु, तोति । तलवार व्यु ।—जित तलवार
व्यु । अले स्व छिमिसं । सम्राटयात फ्वछुकेत मनुखं फ्वछुके
फइ मखु, सम्राट हे जुया जिं फ्वछुके !

(विम्बिसार छुटे जुइत सना च्वनी । छम्हसित भाराक
कोथली । वासवी पिने साला यंकी । अले गोतूम्ह मनु नं साला पित
यंकी । बल्ल बल्ल विम्बिसारयात दुने लाका सकलें पिहाँ वया तालं
दइ । वासवीं लिफः लिफः स्वया छुटे जुइत सनी । विम्बिसारं खापाय्
भ्वाभ्वां प्यंकी । ल्हातं घ्वाइ । छ्थोँलं थिनी । वासवी छुटे जुइत
संसं उखे विम्बिसार सना च्वंगु स्वथा लिगनेगु अर्थे ख्वया धाइ ।)

वासवी—नाथ ! अथे सने मत्य । अथे सनां छु जुइ ? प्रियतम,
अथे सने मत्य । अथे सने मत्य धया, नाथ । अथे सने
मत्य.....

(वासवीयात साला यंकी । विम्बिसारयात स्वथा च्वनी ।
वासवी खने मद्येक साला यंकी । विम्बिसार अले अनसं फेतुइ ।
थसः पाः वनी । पर्दा छकः अथेक वइ । अले हानं लिहाँ वनी । ख्युंसे
च्वनी । छह्य पाले मत ज्वना दुहाँ वइ । ख्युंसे च्वंगु दुने भेल पाखे
पियेयागु हे मत जः वनी । विम्बिसार न्ह्यलं चाःह्थेँ दनी । छथोँ
ल्हनी । विचाः याइ ।)

विम्बिसार-मखु-मखु, आः जि सुं मखु । जि छम्ह गनं च्वंम्ह मनु खः,
बन्दी जुल । (भसुका तइ । पलख दी ।) वंगु दिं लुपंकां छु
याये, गुकिं जित दुःख बी । सम्राट लिसे ल्वायेत सम्राट
जुइ मखुत । खि चायेका छयेत नं लखं सिले माः । अजात-

यात जिं कुने फतं, ची फतं हानं छको जि सम्राट जुया
अजातशत्रुयात थ्व थासे तये हये फतं जित छु दइ ? गुगु
ज्याय् थःत घृणा दु, व हे घृणित ज्याय् थ्व ल्हाः तये
ला ? जि मनू खः । मनूया नीती हे जि च्वने । जि अबु
खः, काय्या भितुनाय् हे जि दिं हने । दुःख व क्रोधया मि
स्यायेत प्रतिशोधया वा-फय् छु यायेत ? सहनशीलताया
लः धका माः ।

(विराम व विरहं हाली)

अक्कोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
जिने कदरियं दानेन, सच्चेन अलिक वादिनं । ३४
(स्त्रकः तक दोहरे याना हालाः इधूथिधू जुइ । ख
दी । हानं धाइ)

यो वे उप्पत्तितं कोधं, रथं भन्तं व धारये ।
तमहं सारथिं ब्रूमि, रस्मिग्गाहो इतरो जनो । +
संसारया सार खः थ्व । थ्व सार प्वाथे तया सासः
लहाये दयेव चिन्ता-पीडा दुःख-ददं फुक्कं कपाय् थं
आकाशे व्वयेके फु ।

(इधूथिधू जुइ)

ए विम्बिसार ! तं सकसिके न्हाबले मदु । तं
मदुह्व मनू वयात धाइ, गुह्वसिके तं दये माःगु इले नं तं दइ
३४ क्रोधयात अक्रोधं, खराबयात मिलं, नुगःस्याह्वसित विया,
असत्ययात सत्यं त्याकि ।
+ गुह्वसिनं न्धानावं च्वंगु रथयात भट्ट रोके यायेथे बढे जुयावं
वना च्वंगु तंयात रोके याइ वयात हे धात्थेह्व सारथी धाइ,
मेपिं ला लगाम जक ज्वंपिं जुइ ।

मखु । छं थःगु काययात, वचनयात, मनयात लहाते ति । थ गु मन थःह्वं धयाथें दइगुथें जा गु संसारे छुं मेगु सुख दइ मखु । शत्रु प्रति नं मित्रु भाव हया याउँक न्ह्यः वये-केगु गुलि ज्यू ! रोगं र्हे कयेका वासः यायेगु सिबे रोगं हे र्हे मकइगु गुलि सुख ? थौं जि ल्वाये, त्याइ । तर सुयात त्याकेगु ? अले हानं अजातया विचाः भं पक्का मजुइ ? जि वयात कुनेवं वं जित सुं क तइ ? वं नं जित हानं कुनेगु स्वइ । उकिं कि जि वयात स्याये मानि, कि वं जित स्याये मानि अले जकं छुं जुइ फइ । ए विम्बिसार ! छ थः काथ स्याये मालीगु लेँ वने मत्य । वरू वं भ्रमं द्वंका च्वंगु लेँ छं ल्यूनें भिका हुँ । ए वृद्ध अनुभवी विम्बिसार ! विजयं वैरयात ग्वय्दां छाइ हानं थः ल्वायेत विजय मण्ड-लीया विजय अवले त कं पु वनी हे मखु, गवले त क स्वयं विजयया अन्त पराजयं हे याइ मखु । थ्व अन्त मदुगु लेँ खः । सुख यःसा सुख यःपिन्त स्याः जुइ मत्य अले हे जक थःत सुख दइ । जित थय् यात छंत थय् याये धका सना जुइ मत्य । वैर भावं वैर भाव शान्त जुइ मखु, अवैर भावं हे वैर भाव शान्त जुइ । अन्धकारयात ज्योतिं हत्या मयाः स्वयं अन्धकारयात ज्योतिं याना काइ ।

(विम्बिसार फेतुइ । थःगु मने शान्ति हयेत स्वइ । मुलपतिं थ्याना फेतुइ । अबले हे चंचलाया फदगीं ागु भेषे तापक च्वना म्ये हाला हःगु ताये दइ ।)

न्यँ न्यँ हे राजा विम्बिसार सर्वज्ञ भगवानया आज्ञा । अज्ञानि लोके पछुतावे जुइगु, उपमा जि छगू कने । ध्रु । परापूर्व काले महारम्य वने मत्ताह्व किसि छम्ह दत ।

अह्नानि किसिया नसा माःबंधले परदत्तं कुतुं वया सित ॥
 गंगाजीस लात बगे याना यन, आकाशं नं षवः छम्ह वल ।
 किरितीसीम्ह खन, हट्टटं न्हिल, धन्य त्रिगु भाग्य धका धाल ।
 किसिया म्हस जुन, स्पृति हीन जुळ, गंगाजीया लः छरुः त्वन
 फुदक नल, प्याखं ल्हुया सन, जि समान मेव मटु धाल ॥
 छन्दु निन्दु तरु व हे सवा थुल, स्वर्ग धैगु धव हे धका
 धाल ।

विम्बिसार-व म्ये हाःम्ह सु हँ ?

(म्हे हाला हे हइ)

निन्दु स्वन्दु तक मोह जुया च्वन समुद्रं बगे याना यन ।
 प्यन्दु न्यान्दु दत, अगम्यत लात, किसि छम्हं धवगिना वन ।
 नय धका स्वत, नवःगु ताल, तिमिगिरां सात्त साला च्वन ॥
 पछुतावे जुल, गन वने धाल, उखे थुखे स्वयाव च्वन ।
 हा ! हा !! दुःख. थथे धका मसिल, वने थास गनं जित मंत ॥

(म्ये हाहां थुखे वइ)

वस्तियागु चिन्हं छं हे जि मखन, प्राणयागु आशा जित मंत
 विलाप यात, खवयाव धाल, दैवनं रक्षा याय माल ।
 उपाय धैगु न्हापां तु यायेगु, मलाका हाला च्वने माल ।
 भँवरिस लात, गथे याये धाल, चेतन जुये मफुत ।
 स्वंजु ग्बंजु वल, घुटुफक नल, षवः नं किसि नं फुत ॥ ❀

विम्बिसार-छ सु ?

चंचला— (दुःखी भावे)—छम्ह अनाथ मिसा प्रभू ! छुं पवने ।

विम्बिसार—थन षवं वयां छु याये ? जिके छुं मटु । धव वसः यः
 ला ?

❀ म्येया लेखक भिक्षु प्रज्ञानन्द महारथविर खः ।

चंचला— वसः छु यायेत जित, प्रभू! नयेगु छुं फवने ।
विम्बिसार-छु याये, जिके आः छुं दुगु मखुत ! नत्र जिं छु बी मफु
छंत ?

(विम्बिसार विचारे लुकु बी)

चंचला— अयसा वने ला प्रभू ?

विम्बिसार-(रूवाः छकः स्वया मिसां रूवबि वयेकी लिपा धाइ)—छ
अजातशत्रुया थाय्-हुँ । अन छंत छुं बी । बरू आम, म्ये
हाला वने मय ।

चंचला— अन छुं बी ला प्रभू ?

विम्बिसार-बी, अवश्य बी—हुँ ।

चंचला— बुद्धया पूजा समेतं याके मबीह्न सम्राटं सुं दुःखीयात
छुं दान बी ? राजदरवारे दुने सुनानं बुद्धया स्तुति याये
मंत, यात कि वयागु प्राण काइगु !

विम्बिसार-गय् धया ?

पाले— छ सु हँ ?

(चंचलायात ज्वनेत स्वइ)

चंचला—सिरीमती धयाह्य मिसायात ह्यिगः प्यदंक थ्व हे अपराधे
पाल, वं राजाज्ञाया वास्ता मतसे चैत्य पूजा याना च्वन ।
ग्याःपिं फुक्कसिनं पूजा हे तोतल । तर व मिसां मततु । अले
फल बिल, प्राण-दण्ड !

पाले— (कठोरं) — छ सु ?

(ज्वनेत स्वइ)

चंचला— का थ्यू मिसाया म्हे !

पाले—झाय् मथी, ज्वने मासेलि !

(ज्वनेत स्वइ । चंचलां न्यताले छत्थुं दाइ । सरासर वनी ।

पालेया ज्वं वीथे पाः च्चनेये जुइ । विम्बिसारं छ्च्यँ क्कपुका
च्वनी ।)

पाले— बन्दी, व सु ?

(छ्च्यँ जक बुलुं ल्हना स्वइ)

—सु व ?

विम्बिसार- (दिक्क चाया) हाले मत्य ।

पाले— छु विचाः य न्ना बन्दी ?

विम्बिसार-प्रेमया खुशि वाः वया च्चन, अले तलवारया खालिगु दुं गा
छ्चगः नं न्ह्यां वया च्चन । ज्ञानया निभाः त्वया च्चन, अले
व हे निभाः जले छ्चपु तलवार नं टलके जुया च्चन । कं स्वां
जुया ह्वया वल, उकिं स्वां नं कं जुइत सना च्चन । छ्चह मन्
राजनीतिया कूताले तया म्वाः म्वाकं सिथं थंका तल, मेह
मन् नीतिं सी धुं कूह मन् छ्चह राजनीतिया प्राणेश्वर त्वंका
म्वाकल ।

पाले— छुं हे मथू । छु धयागु खः, बन्दी ?

विम्बिसार-मथू ? मथू धया ला ? तुती कथं कइबले स्वां थ्वया अय्क
अय्क खानां स्वानं तुती थीकां कं लिबइ मखु धयागु का ।
कं हे कया कुति कुति याना कथं कं लिकायेमाः । लिपा
मयया चाहे लहाते च्चंगु कं नं वां छु, तुती कया च्चंगु कं नं
वां छु ।

(न्ह्योने छुं वःथे लिलिचिता ल्हातं क्यना)

स्व, स्व, स्व । खं ला ?

पाले— छु खंला ?

विम्बिसार- (पचिनं सुया क्यना क्यना) तलवार का तलवार ! उलि नं
मस्यूला ? ऊः, ऊः, ऊः, तलवार मखं ला न्ह्योने वना च्चंगु !

जिगु मिखाय् छु जुल ? छु छं मखं ला ? व छु ! व छु ! छं
मखं ला ? व छु ? व छु ? व छु ?

पाले— बन्दी ! वैँ जुइ मत्य ।

विम्बिसार-(गर्व) सम्राट विम्बिसार वैँ जुइ ? सम्राट विम्बिसार
दतले मगधे सु सम्राट जुइ ? (आवेशे) सेनापति ! अय्
सेनापति !

(अजातशत्रु बुलुं तापाकं निसैं मेल पाखे वइ । त.पाक हे
भवातां दनी । विम्बिसार भं.भं आवेशे हाली ।)

— अय् सेनापति ! छं विद्रोह या । विद्रोह या । जित खापा
चायेका व्यू वा— जि छकः मगधया परजापिके न्यने,
मगधया सम्राट सु याये ज्यू ? परजां सुयात धाइ स्वया
का ! सम्राट परजाया जुइ, देशया जुइ । सम्राटया परजा
जुइ मखु, देश जुइ मखु । सम्राटत्व वयागु कसः मखु परजां
धिया तःगु नासु खः । व लित काये दु, अजातशत्रुयें क्रूरपि,
माया दया धयागु भ्याः भतिचा महुपि सम्राटपिके । जि
आः विद्रोह याये । जि राजनीती स्यंकेत राजनीतीया हे बः
काये । वीखया वासः वीग्व खः । अय् पाले ! खापा खँ !
खापा खँ !! जि थत्थं पिहाँ बने । जिगु सः न्यना सु मनु दइ
जि पाखे मलीपि ? जि संसारयात धाये, आः ध्व जुनी
निर्माण नापं विनाशया अधिकार च्यु धका । दयेकेगु अधि-
कार नापं स्यंकेगु अधिकार जित माल । सुनां नं सुयातं बुइके
जक दु, बुइके धुंका स्याये दइ मखु धयां आः जि माने जुइ
मखु । अय् पाले ! अय् पाले ! खापा चायेकि ! खापा
चायेकी । (खापाय् भ्वाभ्वां हे प्यंकी) चायेकि खापा !
चायेकि ! (वाकू छिना) चायेकि ! चायेकि !! अय् सेनापति !

छंत जिं लिगने धुंका आः हानं सःता च्वना । जिं थहं हे
लह्या बी धुनगु सम्राटत्व हानं नये त्यना । जिं हानं छको
सम्राट जुइ । जिं अजातशत्रुयात, कुलांगारह्य काय्यात ध्व हे
भेले कुनेत जिं सम्राट जुइ ।

(अजातशत्रु छथौं क्वाना पिहाँ वनी । विम्बिसार खापाय्
पयंका च्वँच्वं च्वँच्वं अनसं फेतुइ । थस्सः पा वनी । प.लें स्वया
च्वनी । अले तिककं दना वनी । पलख लिपा लः हया विम्बिसारयात
हा हा याना बी । विम्बिसारया ह्य सनी । विस्तारं दनी । अबले हे
तापाकं ह्याउं मवाया ख्वः सः वइ । विम्बिसारं ख्वाः च्याको । तमे
अस्थिर जुया धाइ ।)

विम्बिसार-सुया मचा बूगु हँ ? सुया मचा बूगु हँ ? ककु तिया स्याना
छु धा, स्याना छु धा । कक्कु तिया स्याना छु । कक्कु तिया
स्याना ह्यासगाले वाये थंकि धा !

पाले— बन्दी, सुंक च्वँ रे !

विम्बिसार-सुंक च्वँ ? जिं सित कि सुंक च्वने । म्वातले गय् सुंक च्वनी ?
कुपुत्र अजातशत्रुयात !

(विम्बिसारं वा न्हइ)

पाले— बन्दी, सम्राट अजातशत्रु आः तःधंगु दण्ड बी, छित ।

(विम्बिसार अट्टाहास याना न्हिली)

—सम्राट थन सवारी जुया फुक्क खँ न्यना भाये धुंकल ।

विम्बिसार-(तमं) गबले धल व ?

पाले— जिं खंसां मखं पहः याना । छथौं कछुका वल, बुलुं बुलुं वल,
छथौं भस्वाका व्वां व्वां वन ।

विम्बिसार-गय् ?

पाले— धात्थें खः ।

विम्बिसार-छथोँ कछुका वल, बुलुं वल ।... तलवार ला ल्हातं ज्वना
मवः ?

पाले— ह्वाः ह्वाते तथा वःगु, बन्दी ! तर वंजले—

(विम्बिसार विचारे छकः लीन जुइ)

विम्बिसार-धिक्कार च्च । जिगु मनू नीतिं राजनीति, राजनीतिं
मनू नीति स्यंकल । उखें स्यं, थुखें स्यं । गुं फू, धुं फू । सम्राट्ठवं
तन, पितृत्वं न्हन ।...जि काय् अवश्य चान्हे न्ह्यः मवया
तीसकं थुखे वःह्ज जुइ।—

पाले— तीसकं पालेत वःम्ह जूसा ?

विम्बिसार-(न्वादेथें) व पालेत तीसकं वःह्ज मखु । थना च्वंहा धुँ
स्याइह्ज, न्ह्यः वयेका च्वंहा मनूयात गःपः तिया स्याइह्ज व
मखु । जि काय्यात जिं छु न्यंका छ्वत ! छु स्वये धका वलं
छु फ्यना छ्वत !

(सेनापति ताप.कं ल्हाते तलवार ज्वना ब्वां ववं विम्बिसार
हाला च्वंगु तादेव दी)

—जिम्ह कायं जित छु धाये धका वल जिं छु
धया छ्वत ! (प्रेमे व दुःखे) बावु ! अजातशत्रु !! छ म्वाना
च्वं । जि अबु जुया नं अबु जुइ मफुह्ज म्वाना च्वने मखुत,
सिना वने ।...अय् नगुत, आः छिपिं फुक थन कुतुं वा !
अय् आकाश, छं नं पृथिवी ल्हाना छ्व । अय् संसारया
बुद्धिवान धाःपिं मनूत, छिमिसं तलवार, ढाल, ख्वना, चुपि
आदि दक्क फुकक शस्त्र समुद्रे वां छ्वये यंकि ।

(उखे सेनापतिं ख्वाः ख्युंकी)

—थ्व ल्हाः तलवार म्हुइत मखु, प्रेमं थवं थवे घय्पुना
च्वनेत खः, थ्व म्हुतु तंया ज्वाला पिकायेत मखु, लय्ताया

स्त्रां ह्वयेका च्वनेत खः। (उखे सेनापतिं छच्योँ क्वबुकी) वां छ्व
 वां छ्व, तलवार वां छ्व ! हुँ, शत्रुयात पाच्युं हुँ । छ्व
 दायां मगाःसा निखेँ नित्थु दाः वा धा । थः नं म्वाना
 मेपिन्त नं म्वाका च्वँ । हुँ, हुँ— हुँ, हुँ तलवार वां छ्वः
 हुँ । मनुष्य समाजे स्थायी सुख शान्ति हयेत आमं ख्यले
 मट्टु । हुँ सेना दक्क लँ दयेकेगु, क्यव दयेकेगु, तुं गाः म्हुइगु,
 रोगी सेवा यायेगु ज्याय् च्वं हुँ । ए संसारया सेना ! थःगु
 प्राण परया प्राण कायेगुली उत्सर्ग याये मत्य, थःगु ज्यानं
 करपिनि ज्यान काः जुइ मत्य ।

(सेनापतिं तलवार म्याने स्वथनी । अले प्येतिकोटथें जाःगु
 त्वइ । अनसं तोती ।)

—तोति, सैनिक भेष तोति । हुँ सेवाया लेँ हुँ ।

(तपुलि त्वइ, क्वे तइ । लाकां त्वइ । दुनेया वसः जक
 बाकि जुइका थम्हं तोतागु वसः फुक मुना छको ल्हनी । ख्वबि
 निफुति उकी तिकि नंकी । अने वसः तोता वनी ।)

पाले— बन्दी, अपो हाले मद्य । सुं क च्वँ । गवलें उखे गवलें थुखे
 विचाः ख्वया धका छु जुइ फुनि आः । तुरन्त तुरन्त मति
 हीके मत्य ।

विम्बिसार-छं ख.गु खँ धाल । आः जि मति हीके मखुत । जि छुं मता
 हे तये मखुत ।

(पलख निम्हं सुं क)

—पाले !

पाले— का स्व, अझ हाल । बाच्चा ई जुल, न्ह्यः मव सा सुं क
 गोतुला च्वँ रे ।

विम्बिसार-म्हं गोतुलां छु थाये, विचाः दना च्वनी; छु गौं ध्व जेलया

छा.गु फुंगे दिकां छु याये, मलि न्ह्याना च्वनी; तुति लहाः
मसंकां छु याये, इच्छा वालावाला सना च्वनी; मिखां
तिस्सिनां छु याये, नुगः मिखां काय् खना च्वनी ।

पाले— अपो विचाः याये फइगु, खं लहाये फइगु नं सुखया लँ मखु
खनि ।

विम्बिसार-छं धात्थेंगु खं धाल पाले ! (पत्रख दी) ...आसे आः जिं छगू
उपाय याये । (गबेत सुंक च्वनी । पालें स्वया च्वनी ।) जि थन
गोतुले, छ आमकन गो तु । छ पिने, जि दुने ! अथे हे गथे
छ ज्ञानया भेलं पिने, जि दुने ।

पाले— छि दुने भासँ ।

विम्बिसार-लासाय् ला ?—जिगु लासाया न्ह्योने हुं लासाया छु
खं लहाये ? अँ, मेगु हे विचाः वइन जिके ...। का का
द्यँ, थन । नापं ।

पाले— लहाः पिछ्वइ हया ताःचा कायेत ला ?

विम्बिसार-छु धाये ?

(विम्बिसारं तहाकः थाना छकः सासः ल्हाइ । अले मेगु
भावे वइ ।)

—न्यँ, छं खापा चायेका व्यूसां पिहाँ वने मखु जि । का
द्यँ । जि थने धुन स्व ।

(विम्बिसार गो.गु स्वया पाले नं थुखे गोतुली । पालें न्ह्यः
वधेके त्यनी ।)

—पाले !

पाले— जि न्ह्यः वइन; थने व्यु ।

विम्बिसार-जि मवः मखं ला ?

पाले— मिखा तिसिना सुंक च्वँ रे ।

विम्बिसार-अय् च्वनेवं हे छु न्ह्यः वइ ला ?

पाले— छाय् मवइ, वइ। मिखा तिसिना सुंक च्वँ, न्ह्यः वइ।

(पत्रख सुंक)

विम्बिसार-अय् पाले !

पाले— (दिक्क जुया) छाय् S ?

विम्बिसार-छं गवलं सुयातं प्रेम याये नं ला ?

पाले— हूँ :।

(पालें उसीं सना उखे स्वइ)

विम्बिसार-छं सुयातं प्रेम याये नं ला धयागु का ?

पाले— छु याये !

(पालें भसुका तइ)

विम्बिसार-भसुका छाय् तथा ? छंगु प्रेम पूरे मजू ला खः ? छं व
साब हे यः ला ?

पाले— यःगु खँ ल्हाना, छु याये आः !

(पाले उसीं दनी)

विम्बिसार-वयागु नां छु ले ?

पाले— नां कनां छु याये !

विम्बिसार-अयूनं... मती वना च्वन, वयागु नां छंत साब हे यः
जुइ, साब हे बांला नं जुइ। यःगुलिं बांलाइ, बांला खना
अले भं यया यया वनी.....

पाले— वयागु लुमंति जित बी मत्य, न्ह्यः मवइ।

विम्बिसार-मिखा तिसिना सुंक च्वँ रे।

पाले— व लुमन कि अय् च्वनेवं न्ह्यः वइ धका ला ?

विम्बिसार-(हररर न्हिली)— आः तिति खःगु खँ धाल, मनयेकं सवाः
सी मखु। घाः जूहं हे स्याः धयागु सी।—वयागु नां छु,

पाले ?

पाले— नां धयां छु याये, नां ला चयागु तारा खः ।

विम्बिसार-तारा ? —नां ला धात्थें हे बांलागु खः खनि । अय्सा
फुंगं जक तायेक तारा, तारा, तारा धका छं सलंसःको
सःते धुंकल जुइ । ताराया ख्वाः लुमंकुं लुमंकुं गोचा न्ह्यः
मवयेकूसे फाटाफाटा पुले धुंकल जुइ ।

पाले— (दनि) गय् सिल छि, खः ?

विम्बिसार- (न्हिला) —सिल का, जि । अथे सीकेगु मंत्र जिके दु ।
अले सुथे सुथे न्हापां न्हलं चायेका यः तारा धका धाधां
फुंगं नं वां न्याये नं जुइ छं ?

पाले— धात्थें छि गय् सिल, फुक खँ ?

विम्बिसार- लुमं लुमं छ छको निको ही मही नं चाये धुंकल जुइ, गुलि
जक लुमंकेगु धका ! पाले सुयातं कने मज्यूगु खँ मनुखं
फुंगयात कं धका ले ।

पाले— छि फुकं हे धया दिल, छि गय् सिल फुक जिगु खँ ? जि छु
छु मती तया व नं स्यू ला छि ?

विम्बिसार-पाले, व नां थपाय्मकं बांला छं हे व तया व्यूगुथें च्वं खः
ला ?—(ख्वाः स्वया) अय् खःथें च्वं । खः हे खःथें च्वं । ख
हे खःथें च्वं । ख हे खःथें च्वं ।

पाले— (छ्यते चासुं वया) मखू ।

विम्बिसार-मखूया ल्यूने 'खः' धयागु सः दु । सुयां मचा यल कि अबुं
अवुया यःगु नां तइ , मामं मांया यःगु नां तइ । वथें मनुतये
सुं मिसा यल कि अथे हे नां छुइ । साधारण मनुतये सुनानं
मसीक छँ क्वे च्वना सःतेत । विशेष मनुतये विशेष अर्थे ।
जिगु राजदरवारे छह्य कवि दु, वयात कविरत्न धयागु पद

बियां तथा, वं थःत व थः कलाःयात छु नां तल स्यू ला ?

पाले— छु नां तल ?

विम्बिसार-वं थःत नां तल इन्दु धका अले थः कलाःयात नां तल ज्योत्स्ना धका । अले कविताय् च्वइ, इन्दु थः ज्योत्स्नायात सःता धया च्वंगु धका, तर वं जुया च्वनि, कवि थः कलाः-यात धया च्वंगु । दुनें छगू ; पिनें छगू मनूया बुद्धि जुइव हे मनू संः स्यू जूगु धका थौंकिन्हे मनूतयेसं धाइ, गथे किसिया दुनेया नयेगु वा सिन्ने पिनेया दन्त-स्वया हे बांला भि धका मूल्यांकन याइ ।

पाले-- तर

विम्बिसार-का स्व, वल । जित दकसिवे भयःगु हे 'तर' ! अनिश्चित-ताया दथुइ हे तरया क्षीण अस्तित्व मुला च्वनी । - अं, जि मेमेगु खँ हइन । ...पाले छं संसारे दकसिवे थःम्ह मनूया नां वं हे थें मखु ला ?

पाले— छि फुक्क, खँ स्यू । फुक्क हे खँ स्यू ।

विम्बिसार-अयूनं छं जिगु न्ह्योने खँ तोपुस्त सनीगु ।

पाले— जि छु खँ तोपुया छिगु न्ह्योने ?

विम्बिसार-व का, जित 'बन्दी, वन्दी' धायेगु मुनां स्यना हल धयां छं मधाः । वया नां जि धाये ला ?—देवदत्त मखु ला वया नां ?

पाले— छि गय् सिठ् हँ ? गय् सिठ् छि ? आः तोपुइगु छाय् ? फुक धाये थन पाः फुक्क देवदत्त थः मनू हे तयेकूगु । वं अजातशत्रुयात थःगु लहाते प्याखँ लहुइका तल ।

विम्बिसार-देवदत्त खनां जि त्वलहे चाः । व सांके हे खँ सः, पह सः । अले ला बुद्धया विरुद्धे दना नं व थुलि तँके त्यकै जुया च्वने

फत । वयात छं धया व्यु, चीवरं तिया च्याता परिष्कार
 ज्वना च्वने मत्य, कपिलवस्तु वना जुजु जु । अले फुक देश
 त्याकः जु धा । वं अवश्य त्याके फइ । जुजु जुइत गुलि
 महत्वाकांक्षा, गुलि कूटनीति, गुलि निर्भय भाव नाः, उलि
 वयाके दु । मुख्य नं महत्वाकांक्षा मदुम्ह जुजु जुजु जुइ
 मखु, अले महत्वाकांक्षा दुह्य भिक्षु भिक्षु जुइ मखु । कपिल-
 वस्तुया उत्तराधिकारी राहुल नं ला आः श्रामणेर जुल नि !
 नन्द भिक्षु जुइ हे धुंकल, उकिं आः देवदत्त सरासर वना
 शुद्धोदनया राज्यासने फेतुइ फु ।- गय् छं जिगु खँ न्यना
 मच्चना ला ?

पाले— अँ SS न्यना च्वना ।

विम्बिसार-जिं छु धाल ले ?—एवः मन ?...जिं थुल, जिगु सः छंगु
 न्हेपने दुहाँ वना च्वंगु दुसां छंगु मने व हे वया प्याखं ल्हू
 वया च्वन ।...म्ये छपु हा रे का, व हे लुमंका छं साव
 यःम्ह, ईं जि जक ज्यूसा न्हाबलें बुया कुविया जुइ मास्ते
 वःम्ह लुमंका म्ये छपु हा रे का ।

पाले— जि म्ये मसः ।

विम्बिसार-गय् सः अय् हा रे ।

पाले— छि पिहाँ भाये ला ? जि खापा चायेका बी ।

विम्बिसार-खापा चायेका बी ?—(मति विचाः याइ) आसे ! म्ये निं हा
 न्हापां । खापा चाल कि जि पिने ध्यनी, अले जि गन ध्यनी,
 गन ध्यनी । का हा—

पाले— पिने भाये मखु ला ? छि पिने भाःसा फि निह्वं नापं
 फेतुना हाले । छि विचाः याना दिया ला ? का, का जिं
 हाला बी—

पुस्तु-सिथे च्वना प्याः चाः चाटक
जिगु प्रेम नं अय् हे प्रिये ! धु

जीवन - अमृत कालयात हे
त्वंके निति जिगु जीवन खः ।
अय् सफलता छं जित उकिं
व्यु, व्यु, सराः व्यु फय्व छकः ।

मफुत मफुत थ्व जुनी जि प्रिये,
ईया खुसि छिना हइ बी छुं
फुत फुत यौवन स्वां-सुगन्ध थें
सुनानं मखंक शून्य फसे ।

(छह मेह पाले दुहाँ वइ । ववं वं बेँ तोता तःगु वसः
खनी । छको मत वपना स्वइ । अले ज्वना वइ ।)

मेह पाले-अय् पासा !

विम्बिसार-सु वल ?—छंगु म्ये धात्थें बांला । सु वल स्व ।

(पाले दना वनी)

पाले— अय् छं छु ज्वना वया ?

विम्बिसार-छु ज्वना वल, पाले ?

मेह पाले-(थुखे वया)—छज्जु वसः, तलवार समेतं दुगु । ऊः अन तथा
तःगु । सुं मनू खने मदु । छज्जु वसः तोता तःगु ! छ हँ,
जि च्वने । धया व्यु खं ला द्यो तुइवं हे जित छूपाः छूवया
हति ।

पाले— (विम्बिसार पाखे रवया) जि वने का हँ ?

मेह पाले—(विष्मयं) अरे छं सुयाके न्यनागु ? छिमि पासा जुल
कि छु ?

पाले— कन्है हँ बन्डी, कन्है । (पाले पाखे स्वया) वने का पासा !
छु छं शंका जुल ला ? कन्है मैगुं म्ये हाले धयागु का ।
का च्वं ।

(न्हापाह्य पाले वनी)

विम्बिसार- सुयागु वसः स्वये ? अय् आम ला सेनापतिया वसःथें
च्वं । फुक वसः थन वया तोता वना नं जित छकः नाप
मलासे गन वन व ? ...टीक हे ला जूनि, जिं छथों कछुकू-
सेलि वं गय् थल्हनी । मखुसा सेनापति धात्थेम्ह सेनापति
खः । पावापुरया सिंह सेनापति जोराह्य खः । अय् स्वये
हति ।

(वधंगं छकः स्वया ह्ये पे याना थःह्यं तुं पालें वसतं पुनी ।
तलवार भिरे याइ । विम्बिसारं धयावं च्वनी ।)

मल्वः मल्वः, छन्त मल्वः । तोति, तोति, तोति ।
छं आम वसः पुने मल्वः । (पालें वसतं पुना थुखें वइ । पल
लिपा ।) हा सेनापति, छ जिथाय् छु मतीं तया वळ, छु मतीं
तया जिथासं वन ? सेनापति ! अय् सेनापति !! सेनापति !!!
जिह्य धात्थेह्य सेनापति !

(धाधां ख्युं पखे दुहाँ वनी । पाले थुखे अर्थें फेतुइ ।
लिधना न्हाः वःथें याइ । पर्दा छकः विस्तरं कुतुं वयेथें जुइ, तर
हानं पर्दा फुक्कं उली । मत सी । सुंथसिगु जः वइ । पालें न्हालं
चायेकीं । विम्बिसार खने दयेक वइ । इधुथिधु जक जुया च्वनी ।
गबलें पिने त्वहं स्वया च्वनी । हानं इधुथिधु जुइ । पर्दा छकः हानं
कुतुं वइथें च्वंक कहौं वइ । लिपा बांलाक न्हापाथें तुं जुइ ।
विम्बिसार उने खने मदयेक वनी । मेह्य पाले दुहाँ वइ । न्हापायाह्य
वनी । अबले हे बुझा दुहाँ वइ । वना च्वंह्य पाले ध्वदुइ ।)

बुढ़ा— अय्-अय्, सम्राट विम्बिसार गन कुना तळ ?

पाले— हुं पालेयाके न्यँ ।

(थुखे पिने फेतुना चर्वह पालेया थाय् वइ)

बुढ़ा— अय् पाले, सम्राट विम्बिसार गव ?

पाले— छाय् ?—नाप लायेगु ला ?—नाप लाके बी मखु ।

बुढ़ा— (तमं)—नाप लाके बी मखु ! जिगु चक्कां नाप लाके बी धायेक धायेकं नं नाप लाके बी मखु धाइह सु छ ?

पाले— लँ तःप्यं, सरासर हुँ । थौंकन्हे दक बुढात हे पाना बल, मूर्ख जुया बल ।

बुढ़ा— (छत्थु छथौंते थासाक दाइ) अलछिनह मचा ! बुढात नं छन्हु मचा खः, वं नं वने धुंकूपिसं स्वया अपो ज्या-खँ सयेका वःगु दु । हानं छंत छिमि कायं मूर्ख धाः वइतिनि, छिमि काय्यात छिमि छयनं, मूर्ख ! अलछिनह मूर्ख मचा ! न्यना ति—आपालं ज्ञान धयागु ला पण्डित धाःपिसं थःत सुचुवेत दयेका वंगु धकिं खः, छिपिं मूर्खतयेत बिया वंगु न्हावःसा खः । मचाबले कतामरि नाप छिति, आः ज्ञान लिसे, अले छिमि अबुया छथौं तहाःक याना सासः लहाना थ दक्ख सन्तानं मूर्ख धायेका गारे जुया च्वँ ।

पाले— छ लँ ला साव ल्हाये सःथे च्वँ ।

बुढ़ा— संसारे दक शास्त्र व्वने धुन, छाय् खँ ल्हाये मसइ ? धा मचा, सम्राट विम्बिसार गन ?

(विम्बिसार थुखे वइ)

विम्बिसार-अन वःमह सु ? जि थन दु ।

बुढ़ा— का छ अलछिनह मचां मघाःसा म्वाल ।

(छथौंते छत्थु हानं थासाक दाया थुखे वइ)

विम्बिसार-अय् छ ? छाय् वयागु ?

बुढ़ा— सम्राट विम्बिसार भेले ? सुनां तःगु ? थ्व ला अन्याय खः ।—अन्याय...अछि अछि अछि छु, छिः ल्वः हे मन ! (भति विचाः याइ) अँ, अन्यायया परिभाषा नं छथाय्थें मेथाय् मदु । ह्यु युगे परिभाषा नं हिला हिला वनी ।... आसे जिं थथे अथे धाये मफुत, भेले तःगु न्याय ला, अन्याय ला स्वये । (चक्का पिकाइ । अले चुप्पा छको नइ । च्चे वां छ्वइ ।) न्याय ला अन्याय ला, न्याय ला अन्याय ला ? (क्वे कुतुं वयेवं स्वइ) तुयू, तुयू, तुयू ! अंन्याः S, अंन्याः SS !

(पाले त्वल्हे वाइ)

विम्बिसार-अंन्याः मखु, न्याः धा बुढ़ा । थन छ छु धायेत वयाम्ह ?

बुढ़ा— छिगु निंति न्याय हे थजु, जिगु निंति अन्याः खः । जिगु चक्कां न्याय धाःसा न्याय हे जुइ, अन्याः धाःसा अन्याः हे जुइ ।

पाले— छु चक्का आम छंगु ?

बुढ़ा— (थारान्दुक्क हक्का) छंगु छयाँ का अलछिनम्ह मचा ! बुढ़ात लिसे छु आमथे ला खँ लहाः वयेगु ? बेइमान मस्त, बुढ़ा-तयेसं प्याखं लहुल्हुं माथं वंका तःगु दबुली थौं भचा प्याखं छकः लहुइ सःबले छिपि आकाशे ध्यन, सर्गते ध्यन । बुढ़ातयेत छ धायेगु मखु ला ? छु आः बाज्यापिसं नं थः छय्पित छि धाये माल ला ? छिमिसं स्वये थ्व हे युगे, छिमि हे पाले बुढ़ातयेसं सिबे यक्क संसारया सीकां सीके थाक्गु खँ सीकार्थें च्वं । हुँ, (बुढ़ां दाये त्यनी । पाले लिचिली । अले मेगु भावे विम्बिसारयात

धाइ ।)

सम्राट ! छि जित निह छद्धाःया बन्दोवस्त याना
उखें शुखें फ्वं जुइ म्वाकेगु कृपा तइ दिल । तर व निन्दु
प्यन्हुयात हे जक जुल । जित सिरा बी महल ।

विम्बिसार—न्यं, जि आः सम्राट मखुत । जिगु सिंहासने जिम्ह
काय् फेतुइ धुंकल ! जिगु राजमुकुटं नं जिमि कायं पुइ
धुंकल । अकिं आः जिं छुं याये मफुत । छं जिमि काय्
सम्राट अजातशत्रुयात बिनित्ति याः हुँ ।

बुढा— अबु भेउे, काय् लाय्कुली ! अबु राजबन्दी, काय् सम्राट !!
जि पत्याः हे मजू (विचाः याइ) थथे छु जुइ फुगु खँ खः
ला ? अयनं जुया च्वन...आसे, आसे, जि थथे अथे हे
धाये मफुत । (चक्कायात चुप्पा नइ । वां छ्वइ ।) जुइके ज्यु
कि जुइके मज्यू ? (चक्का बवे कुतुं वःगु स्वया) मज्यू, मज्यू,
मज्यू ! जि मती तयागु खः हाकूगु वःसा मज्यू । स्व, स्व,
स्व हाकु हे वल ।

विम्बिसार-वृद्ध महोदय, आम चक्काया ख छखे ति, धात्येया ज्ञानया
आधारे था ।—

बुढा— खँ त्वाःथला) तर छु धंयागु ज्ञा दु, गुगुं ज्ञानं थःत धात्येगु
ज्ञान धका मधाः ? ज्ञानया लेँ ज्ञाने ज्ञान जक दु । अले
ज्ञानी धा पिं व हे लेँ न्याना जुइपिं मूर्खत खः । ध्व न्हपु
शब्द व वाक्य रचनाया टक्कसाल जुइगु हे ज्ञां दु धाइगु
मखा ? व छुं थाकूगु मखु । ज्ञान काकां लुदना फुदना
च्वं च्वं वं थःगु ज्ञां हे तंकी । चि साः खः, तर चि-क्येँ
खुना नया, भिकूचा जुइगु साः खः, तर भिकूचा तरकारि
दयेका नथां छु साइ ला ?

विम्बिसार—छंगु विचारे झां दुम्ह सु ले ?

बुढ़ा— खालि जि हे छम्ह दु ।

(विम्बिसार व्यंगं न्हली)

—न्हिला ला ? न्हूसा थ न्हू । संसारया विप्लव व्यंगे दुने खः । जित थुकिं थी मखु । अँ अय्सा छु सम्राटं छुं याये फइ मखुत ? जि अजातशत्रुया थाय् वनेगु ? मांया कसः दे काशी तर्कं शःगु याये धका सनीह्य अजातशत्रुया थाय् वनेगु ? न्यँ मिसातये सर्वे कसः ताः क्यनीह्य मिजं मिजं खया नं मिसा खः । ब मिजं हे खःसां गबलें ध्वाः स्याये मत्यःह्य, रुवाः स्वये मत्यःह्य मिजं खः ।

विम्बिसार—छं छु धयागु अय् ?

बुढ़ा— छिह्य ससः किजा प्रसेनजित नाप ल्वापु जुल धाःगु न्यना । वासवी थःगु फवसः देश काशीया कर जिं काये धका कसे जुल । प्रसेनजितं नं अथे हे धाल । अजातशत्रुं काशीया मनूत खना तं पिकाल । (विम्बिसारं रुवाः ख्युंकी) छाय् रुवाः ख्युंका ? राजनीति धयागुलिं मनूया न्यायया रुवाः स्वइ मखु । मनुखं गुलि शास्त्र दयेकल उकी मध्ये राजनीति हे मनूया फुक्क शास्त्रयात नुना बिल । राजनीतिया म्हुतुइ दुने लाःह्य मनूया न्ह्यपु नं ध्वगिगना, स्यना, नवया बया चवन । छन्हु सकलें छमाः हना विनाशया खुसी कब्बाना सी तिनि । जि बने मखु, अजातशत्रुया थाय् !— (ध्रुं विचाः याइ) अय् बुद्धि ! छं जिगु चक्काय् नं अधिकार तये मत्य । आसे न्हैं बने कि मबने स्वये । (चक्का वांछवइ । कुतुं वयेवं)—का च्वना दिसं । न्हिलाः च्वना दिसं । न्हिले फक्क हे पाक । विदा ! आः हानं नाप लाइ ला

मलाइ ला ? का न्है ? न्हिला च्वं खं ला ? याये-मयाये, ज्यू-
मज्यू, त्यः-मत्यः, ल्वः-मल्वः, खः—मखु धका विचाः यायां
थःगु न्ह्यपु धू याये मत्य ! थुजागु चक्का छचाः दयेकि,
थुजागु चक्का !—बिदा ! सम्राट विम्बिसारया जय जुइमा !

(बुढा पिहाँ वनी । विम्बिसार त्वले जुया च्वनी । अले
छ्थोँ क्छुका विचाः यायां च्वनी । लिपा वास्यां न्हिला उखे वनी ।
पलख लिपा छहा नौ नापं मेह्ण छह्ण मनु दुहाँ वइ ।)

मनू— पाले, थ्वयात दुने दु छ् । पिहाँ वये धाल कि पिका ।

(मनू वनी । पाले ताः चायेकी । नौ दुहाँ मवसे च्वनी ।
पाले ध्वाना दुइइ । पाले लुखाय्सं च्वं च्वनी । विम्बिसार हाहां खने
दयेकः वइ ।)

विम्बिसार-एस संजीव ला ? भेले नं लुसि ध्यं वया ला ? बल्ल बल्ल थौं
तिनि छह्ण निह्ण ह्यस्यूपिं मनूतयेगु मेगु ख्वाःपाः स्वये खन ।
वासवीया ख्वाः स्वये मखने धुंकल, मेपिं ख्वाः क्यं वइपि
हे सु दु ? पालेदयेगु जक गुलि छु ख्वाः स्वयेगु ? (विश्मयं)
ए. छ ख्वया ? छाय् ख्वयागु ? क्-क स्वःऽ ख्वःगु ! जि ला
मख्वया, छ छाय् ख्वया ? छ छाय् ख्वयागु ? जिगु दुःखे
ख्वयागु ला ? छु छंत नं कुने हल ला ?

(संजीवं छ्थाँ हीकी)

अले छ छाय् ख्वया ले ? ख्वये मत्य, ख्वये मत्य ।
छ छु जित पासा तये हल ला ?

(संजीवं छ्थाँ हीकी)

अले छु ले छ भं जित दु.ख व्यू वयाह्य ला ले ?
(संजीवं सुंक च्वंगु स्वया विम्बिसार तं म्वइ) कृतधन मनू । जिगु
लाय्कुली जिगु तुति ज्वना थन जिगु ला ध्यं वइह्य ! जित

गिजे या: वइह्य का मखा छ ?

(संजीव छथौँ लहना ख्वख्वं वाथाइथि दना पालेयात
घ्वाना पिहाँ वइ । पालें हरबरे खापा गवइ । अले संजय ल्यूल्यु
वनी । संजयं छगु शस्त्र व प्व:वा छप्व: तोता वइ । संजीव पिने
थुखे अंगले लिधना ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वइ च्वनी, उखे ख्व:ह्य
स्वया पाले त्वल्हे चाइ च्वनी, थुखे शस्त्र लहाते कया विम्बिसार
त्वल्हे चाइ ।)

विम्बिसार-लुसि ध्यनेगु छलंचा थ्व मखु, न सँ खायेगु खोचा हे ख: ।
(लुसी अय्क थीका स्वइ) अ:ऽ गपाय्सकं ज: ! अले थ्व ?
(प्व: चिना त:गु फ्यनी । ह्वाते तथा स्वइ ।) छु थ्व ? (भतिचा
पचिया च्वकाय् तथा फ्यया स्वइ) अ:ऽ चि मल्ता खनी !
(छथौँ क्वाइ । अले जरंग ख्वाले तं वइ ।) पशु ! थुजापिं मनूत
पशु सिबे पशु ख: । घाँय् मनसे जा नया च्वंपिं पशुत !
ह्मिग जिगु वैभवे जिगु न्होने छथौँ थल्हने मछ्वा:, मिखां
चूलाक जिपाखे स्वये मछ्वा:, थौँ छं जिगु ला ध्यनेत वया ?
आज्ञा धयागु थुलि त:धं का मखु ला ? आज्ञा हे संसारथा
निर्ति फुक फाक का मखु ला ? अय् नौ , छ छु मनू ख:
ला ? त्य:-मत्य:, ल्व:-मल्व:, ज्यू-मज्यू, ख:-मखु धयागु
छिमिके छुं हे मदु का मखु ला ? सम्राटं गय् आज्ञा विल,
राजनीतिया अधिकारीं गय् घाल, अय् हे यायेगु का मखा ?
छ्येका छु, मि तथा छु, घू जुइक निना छु, अधिकारया
सिद्धान्त !—अले अजात ? छ थुलि नीच जुइ धुन का
मखा ?—ए नौ ! ग्व गन वन ? छु प्यदंक पालेत त्वाक: का:
वन ला ? ए नौ ! लाफ: फाया चि-मल्तां हाहा याये धुंका
मी पना वीत मक: न्वयेक: वना ला ? अय् पाले !

पाले—!

पाले— छाया बन्दी ? सासः छाया खर्च याना च्वना ? छह ख्वया च्वन, मेह हाहा च्वन !

विम्बिसार-सु ख्वया च्वंहा ?

संजय— (ख्वख्व खापाया थाय् च्वं च्वनी) जित माफ याना दिसँ !

विम्बिसार-(घृणा व क्षोभं) माफ ! माफ धयागु गुजागु ?

संजय— सम्राट, जित माफ ब्यु । माफ ब्यु, सम्राट !

विम्बिसार- माफ मखु ला ? थूक !

(थुकं विया थुखे खने मदयेक दुहाँ वनी)

संजय— (दुहाँ वीत ख्वख्वं)—सम्राट ! सम्राट !

(हानं सम्राट धायेत ख्वइ । धाये फइ मखु । खापा चायेका संजय व्वां वनी । अबले हे विम्बिसार थुखे वया च्वनी । काञ्चक तुर्ति ज्वना भोसुना हाँय् हाँय् ख्वइ ।)

संजय— सम्राट, जित माफ ब्यु । दैत्यया लिधंसाय् थः द्योयात प्यंकः वया ! नरकया मि खना ग्याना स्वर्ग लिसे ल्वाः वया, दुःख खना ग्याना सुखदाताया कक्कु ज्वं वया । जि पापी खः, जि विद्रोह धयागु मदुह सिना नं म्वाना च्वनाह पापी खः । उफ ! जि छु ज्या याये धका वया ? गबले छिगु आम ख्वाः खन; छि थःगु पुण्यमय पवित्र मिखां जित स्वयादिल, जिगु ग्याः तन, जि न्ह्यलं चाल ।

विम्बिसार- छ छु याः वयाह धन ?

संजय— सम्राट, जि माफि फवं वयाह ।

विम्बिसार-(दिक्क जुषा) सम्राट ! सम्राट ! जिगु नां मस्यूसा जित मनू धा, सम्राट छता धाये मस्य । 'सम्राट' शब्दे हे जिगु आः घृणा दु ।—

संजय— (मं विह्वल जुया)—सम्राट !

विम्बिसार—(निर्विभावं) जिके छाया माफि फवं वया ?

संजय— सम्राट !

विम्बिसार—विह्वलताया ध्वंपे सय वां छुये यंके मय ! छ थन छु यायेत वयाह्व ? थव शस्त्र, अले थव चि-मलता चुं छु यायेत ज्वना वयागु ? लाफः पीगु चि मलता हाहा यायेगु हे मखा ? का या ! छंगु छु द्वं ? (दुःखित भावं धैर्यं हया) ग्याः सकसिकें दु । छंगु द्वं छुं दुसा थव हे दु कि विद्रोह यायेगु ताकत छंके मदु । का-का लाफः प्यु, चि-मलता हाहा या । जीवन खना जित वाक्क नं वल । सिना गुलि म्वाना च्वने ? का प्यु लाफः । जि लं तोते ।

(विम्बिसारं लं त्वइ)

संजीव — सम्राट, जित लाफः पीगु उजं मदु ।

विम्बिसार—फटाहाः ! छाया मखुगु खँ ह्वाना ?

संजीव— सम्राट ! जित माफ छकः जक धया दिसं, जि वने ।

विम्बिसार—गन वनेगु ?

संजीव— गन सुं मनु मदु ।

विम्बिसार—ध्वादःह्व मनु ! मनु मदु थाय् ला पशुत जक दइ ।

संजीव — बरु पशुत नातं हे जि प्यपां प्यपां चुया जुइ ।

विम्बिसार—गुलि फःपूगु न्हपुया अःखःगु खँ ? बरु पशुत मदुथाय् मनुत जक थाय् मनुया स्वतन्त्रता दुथाय् धकाः वने धाये माः । फुसा छं पशु सरह यायेत सनीपिं मनुतयेत तकं मनु याना कायेमाः ।

(संजीव दना बिसि वये त्यनी । विम्बिसारं लप्पाय् लाक ज्वनी ।)

धात्योंह हे मनू खनी छ ! छु छ बिसि वना पार
जुइ ? छंत छु याइ स्यू ला ?

संजीव— बांलाक स्यू, सम्राट !

विम्बिसार-छं छुं सी मखु, न्यँ । ...गुगु नुगलं थः अबुयात तकं थुजागु
दण्ड बी फु व नुगलं छंत छु कसा बी व छं ह्यगसे हे खनी
मखु । धात्यों हे नीचगु नुगलं जक लाकू-हिकू तायेगु उजं
बी । व हे उजं छं वास्ता मयाइबले छंत छु याइ व जि धाये
मफु । सीका ति, मनूया स्वार्थे बाधा बीबलेथें पिहां वइगु तं
मेमेगु तं जुइ मखु ।

संजीव— जि उजागु बचं छिथें जाह्न सम्राटया म्हे गय् थ्व ह्लातं पुरे
याये ? दैत्यया लिधंसा कया देवत्वयात जि गय् प्यंके ? जि
थथे याये धका मती तया बया हे तःधंगु पार याना । जित
माफ ब्यु ।

विम्बिसार-छं जित लाफः प्यु, अले माफ बी ।

संजीव - जित लाफः पीगु उजं बिया महः ।

विम्बिसार- (तमं) फटाहा !

संजीव— धात्यों बिया महः ।

विम्बिसार-(शस्त्र व प्वःचा बयना) अले थ्व तरकारी तायेत, हानं थ्व
उकी हे तयेत ज्वना वयागु चि-मल्ला ला ?

संजीव--सम्राटया पाली चिरे यायेगु... (धाये मफइ)

विम्बिसार-छू ? .. पालि चिरे यायेगु ? —(भतिचा विचाः याइ) जि
इधूथिधू जुया हुं तथागत च्वना बिज्याइगु गृद्धकूट स्वया
च्वनागु नं स्वये मफुत ? .. (भतिचा विचाः याइ) आसे ! गाक
छकः नि इधूथिधू जुइ ।

(धात्यों उखें थुखे, थुखें उखे गबेत इधूथिधू जुइ । गबेत

इधुश्रिधु जुइ धुंका संजीवया न्होने फेतुइ ।)

—का-का आः चिरे या । जित आः भतिचा हे मने छुं मंत । राजनैतिक अधिकारया सर्वेसर्वा छह जुजुं छह सम्राटं छह मेह राजनैतिक अधिकारे छुं हे थःगु अधिकार मंतह मनु जुया जुजु विम्बिसार धयाह वया काय्या अबु जुया कायं राजनीति स्याका सिना वन धयागु छगू तथ्य संसारया ज्ञान भण्डारे ल्यना च्वनेमा । ...जित दुःख दुः जि पूर्ण मनुष्य जुया सी मफुत । जि बुद्धया अर्हत्त्व लाये मफुत । का प्यु-प्यु-प्यु । याकनं लाफः प्यु ।—

(विम्बिसारं तुति मोलंकी)

संजीव— सम्राट !

विम्बिसार-मनु धा मनु , छकः जकसां मनु धा ।

संजीव— (मं विहल जुया) सम्राट !

विम्बिसार-बिन्ति ! जिगु बिन्ति ! मनु धा जित ।

संजीव— मनु !

विम्बिसार-(मिखा तिस्सिना गोतुली) आः जित छुं हे मयेल । मनु पासा !

छंत जि थःगु लागी स्याइगु गय स्वये फइ ? छ वंगु जूसा जि छ सिबे न्हः सीगु । थःगु नितिं सुं सीगु जि छु न्हेपनं छु नुगलं न्यने ? मनु साब थिके ।

(संजीवं व हे शस्त्रं आत्म-हत्या यायेत सना च्वनी)

निम्ह मनु छाय् फुकेगु ? ख्वया ला ? ख्वये मत्य । का-का, ख्वबिया गावलं पुया हे या, का—या । याकनं लाफः पिया हुं, छंत छुं याइ मखु । अले छ यथाय् हुं । मने छुं दुःख ताये मत्य । (दुःखित भावं) भगवान बुद्ध नाप लाःसा जिगु पाखे वन्दना याना न्यंकि, जि जीवनया

अन्तिम क्षणे नुगले सुख, शान्ति व प्रसन्नता हःगु दु । मेगु
खँ छु धाये ! जिह्व जहान वासवीयात नं थव हे खँ न्यंका
ब्यु । जिह्व काय् कुणिकयात नं थव हे न्यंका ब्यु ।—पासा
संजीव !

(लिसः मवया मिस्वा कना स्वइ । संजीवयागु आत्महत्याया
प्रयत्न खना काच्चाक्क ल्हाः ज्वनी ।)

विम्बिसार-धाधां-धाधां ! छु याना च्वनागु थव ? धयागु मताः ला
मनू साब थिके । जिं छु धया च्वना, छँ छु याना च्वना ?

(विम्बिसारं वयागु ल्हाः ज्वना थःगु पाली चिरे याकी ।
उखे नं थुखे नं आवेशे चिरे याइ । हि बाः बाः वइ अले स्यालंभाराक्क
गोतू वनी । हि बाः बाः न्हाइ ।)

विम्बिसार-(अशक्त सलं)—सम्राट अजातशत्रुया भि जुइमा । जि काय्या
जय जुइमा ! जि काय्या जय जुइमा !

(संजीव रूवाः तोपुया थुखे पिच्याना पिहाँ वइ । न्ह्यः
वयेका च्वंम्ह पाले वाथा इथिं दनी । हि खनेवं सापा चायेका दुहाँ
वनी । संजीव आवेशे पिब्वां वनी । पर्दा कुतुं वइ ।)

स्वंगूगु अङ्क

थाय्—लाय्कूया छगू कोठा
ई—सुथ

(वासवी बन्दी अवस्थाय् दुःखित भावं म्ये हाला च्वनी)

खापा त्यूसां छु खापा चाःसां छु

आः थन दुहाँ-पिहाँ जुइह्म मदु ।

खापा चाःसां छु खापा त्यूसां छु

आः थन दुलुपिलु याइह्म मदु ।

जिगु ख्ववि खना ख्वइह्म मदय्क

टिगु न्ह्यू खना न्हिलीह्म मइय्क,

कुंसां छु आः च्यूसां छु आः

पाःसां छु आः न्ह्यागु याःसां छु !

मिसा जुया नं मां जुइ धुंका

थः कायं अबुयात कुंगु स्वया,

न्हिले मदुसां छु ख्वय् माःसां छु

म्वाय् जि दुसां छु म्वाय् मदुसां छु !

(वर्षाकार दुहाँ वइ)

वर्षाकार - (दुहाँ वया खतं विरोधार्थे) — राजमाता !

(वासवीं तमं ख्वाः जक स्वइ)

—लायकूया मर्यादाया न्होने छथोँ क्वल्लुका दिसँ।
छाय् तमं स्वया दिया ?— राजमाता जुया म्ये हाला
दीगु ?

वासवी—(तमे वया) महामात्य वर्षाकार ! जि राजमाता मखु, उकिं
म्ये हाला । जि छम्ह मनूया जहान खः, मिसा खः, उकिं
जि दुःखे थ गु म्ये हाला । यदि राजमाता जूसा जि न्यना
चवना, राजमातायात छुं ज्याय् पं वया चवनीम्ह सु छ ?
हुकुम न्यू वया चवनीम्ह सु छ ? हुँ, थथेँ पिहाँ हुँ ।—
वर्षाकार— राजमाता ! जि सम्राटया आज्ञाय् वया चवना, सम्राट
अजातशत्रुं न्यना दीगु खँया लिसः बिया दिसँ ।

वासवी— छिमि सम्राटयात न्यंका ब्यु मगधया साम्राज्ञी वासवी
देवीं सुयागुं खँया लिस बी मा गु मखं । छिमिके लहाते
थोँ शक्ति दु, तर साम्राज्ञी वासवी देवी अजागु शक्ति खना
ग्याइम्ह मिसा मखु ।

वर्षाकार—अले दुःख खना ले ?

वासवी—(व्यंगं) वाह S !—दुःख खना ग्यायेगु ? (आवेशे) धाः हुँ
अजातशत्रुयात, जिगु कोखं पिहाँ व.म्ह जिमि शत्रुयात,
जिम्ह मबूनिबले निसें ग्याम्ह शत्रुयात, व हे वरु दुःख खना
ग्यायेगु या ।

वर्षाकार—अय्मा छि लिसः बिया दी मखु ?

वासवी — (दृढ भाव) बी मखु ! अबले तकं बी मखु, गबले तकं सम्राट
विम्बिसार हानं राज्यासने फेतुइ मखुनि ।

वर्षाकार—(व्यंगं)—स्वये का, हानं विम्बिसार सिंहासने फेतुइगु !

(वर्षाकार वने त्यनी)

वासवी—अय् मूर्खराज वर्षाकार ! न्यना हुँ, साम्राज्ञी वासवी-

देवीया छयौँ जुजु प्रसेनजित पराजय जुइवं क्वलुइ मखु,
ध्व म्हे प्राण दतले क्वलुइ मखु । नारी-हृदय नारीया
स्वाभिमान शक्तिया न्होने गबलें क्वलुइ मखु ।

(वर्षाकार पिहाँ वनी)

—जि साम्राज्ञी जुइ । कायं अबुयात भेले कुना
दांलाका सी बच्छि म्वाय् बच्छि याना तये फु, मांयात
लायकुली दुने बन्दी याना तये फु. व हे मामं अजाम्ह
काय्यात बुइकूम्ह मामं अबुया थासे व हे कुपुत्रयात कुना
थः भातयात पिकायेगु मती तलं छु आश्चर्य ? मांया क्वसः—
थें बिया दःगु काशी देशया राजकर ला जि काये धका
धाइम्ह मबूनिबले निसंया शत्रु ! मिसाया क्वसः, गुगु
थःछें व भाःतया छें पितुनीबले च्वनेगु थःगु सतः खः,
मिसाया क्वसः, गुगु सुनानं मनकीबले नयेगु थगु नसा
खः, मिसाया क्वसः, गुगु सुनानं मपुंकीबले पुनेगु थगु
वसः खः, मिसाया क्वसः. गुगु निराशां कुरकीबले वः
कायेगु छगू मात्र आधार खः व हे लाकीम्ह मखा ?—
अफ्नं व काय् ? अफ्नं व अजात मगधया सम्राट ?

(चपला दुहाँ वइ)

चपला— (ग्यायां) साम्राज्ञी, जि वर्षाकारयात छु धया छ्वया ?

वासवी— छाय् ?

चपला— (लहातं माय् यात) —चीसकं धया दिसँ, साम्राज्ञी !

वासवी— (तःरुकं) —चीसकं छाय् ? धूर्त देवदत्तथें न्हेपने चीसकं
चीसकं खँ लहाना जुइम्ह जि मखु । सः फसे मध्वयेक
गुगु खँ न्हेपने न्हेपने लहाइ, उकीथा अर्थ नंन्याः सः सित्रे
ग्यानपुसे च्वं ।

चपला— विन्ति धाये, चीसकं खँ लहाना दिसँ ।

(चपला उखँ थुखँ स्वइ)

वासवी—चपला, ग्याग्यां ग्याये माःगु ज्या याये मत्य । ग्याये माःगु
ज्या मग्यासे याये फुसा जक या । हुँ ।

चपला— छिगु खँ फुककं खः । तर साम्राज्ञी, तं छता पिकया दी
मत्य । मखुसा छित नं छु याइ छु याइ ।

(चपला ख्वइ)

वासवी—(लागिचारा)—ख्वये मत्य । गुम्ह मिसाया मिखां थः भात
कार्यं कुंगु स्वया च्वने माल, गुम्ह मिसाया न्हैपनं चभा-
पिनि खँ न्यना अबु—मायात दोष बिया च्वंगु न्यने माल,
गुम्ह मिसाया लहाते थौं छुं हे मदु, बया निंति जीवनया
छुं हे मू मदु ।

चपला— अथे छता धया दी मय । सह याना दिसँ, छन्हु दिं वइ
तिनि ।

वासवी—स्वां कं जुइ मखु; कं स्वां जुइ मखु । स्वां स्वां हे जुइ, कं कं
हे ।

चपला— तरं कंमा नं तःमा जुल कि स्वां हइ ।

वासवी—मां—अवुया ख्वबि लुमा महःगु कंमाय् स्वां अबले हइ,
गबले संसारे गबले हे मंन्यनागु परिवर्तन हइगु छुं शक्ति
पिहा वइ । गुगु छुं शक्ति धयागु संसारे द हे मदु । हुँ,
हुँ । मखुसा छंत

चपला— साम्राज्ञी, विन्ति ! सः छता तःसः याये मत्य । वर्षाकार
महारानीया मंचा बुइ मफया च्वंगु कोथाय् पिने इधूथिधू
जुया च्वंन्ह अजातशत्रुया थाय् हे जूसां वनी । बया निंति
दरबारे छुं हे थाय् मदु, गन व वने मदु । इपिं थथे वइ,

सः छता तःसः याना दी मत्य । कि छुं हे भया दी मत्य ।
बिन्ति, जिगु कोटि-कोटि बिन्ति ! कोटि कोटि बिन्ति !

(तुति ज्वना ख्वइ)

वासवी—(थना)—हुँ-हुँ, जि विचाः याये ।

(चपला ख्वख्वं पिहाँ वी)

—सः चीसः यायेगु हे ग्यायेगु खः । खः, चीसःगु
सः भं ग्यानपु । अयसा छु, जि नं लुंया ख्वलाय् वीख
तया त्वंकेगु ज्या याये ला ? उहुं । जि याये मखु । गबलें
याये मखु । गबलें याये मखु । छगू छगू शब्दे मि तथा जि
लिसः बी । ख्वया फवनां राज्यासन दइ मखु, अले व जि
कया गय् थः भातयात बी ? राजमुकुट ख्वबिया पुखुली
ल्ये पुया च्वनी मखु । व ला तलवारया धारे दिना च्वनी ।

(चंचला दुहाँ वइ)

—छाय् वया ?

चंचला—(इतिमिति कंका ग्यना) साम्राज्ञी, मखुथे जुल, मखुथे जुल ।

वासवी—छु मखुथे जुजु ?

चंचला—सम्राट अजातशत्रुं -

वासवी—(खँ त्वाथला) खबरदार ! जि साम्राज्ञी दयेक दयेकं सम्राट
विम्बिसार म्वाना च्वंक च्वंकं अजातशत्रुयात सम्राट धाये
मदु । राजमुकुट छथने तयेवं सुं जुजु जुजु जुइ मखु सुं
सम्राट सम्राट जुइ मखु ।

चंचला—(ख्वख्व मख्व धारैका) अजातशत्रु इधूथिधू जुया च्वंगु । वर्षा-
कार वना छु छु धाः वन मस्यु ! छं यत्थे याः हुँ धका
लागिमगि चाया धाल । आः छु जुइगु, आः छु याइगु,
आ छु जुइगु ।

वासवी—आ: जुइ हे छु फुनि ? आ: जि छु जुइगु खना ग्याये मानि ?

थ: स्वामी भेले जुइका जि लाय्कुलि पिने वने भदुम्ह जुइका

आ: हानं छु जुइ धका छु याइ धका ग्याये मा:गु दु ? हुँ—

चंचला— छि मग्या: । तर मस्यु वं छु याइ, छु याइ !

वासवी—कायं मांयात छुं यात धाइ धका वर्षाकारयात चीका बी

धुं कल— आ: छु याइ व जि स्यू । जित नं भेले तये यंकी

का मेगु छु याइ ? मुलुं जक सुय! जित सास्ति याना स्याइ

का मेगु छु याइ ?

चंचला— (अर्थै) साम्राज्ञी !

(चंचलां ख्वबि वयेकी)

वासवी—ख्व गु स्व रे छि: ! हुँ ख्वये मस्य । ख्वयां छुं जुइ मखु ।

करुणाया ख्व:स: आ थन थव संसारे चान्हसिगु ध्वंस:

जुइ धुं कल, प्रेमया ज: नं आ: थन शत्रुयात लुमुका बीगु

मक.या मि जुइ धुं कल । (घृणां व तम) हुँ, पिहाँ हुँ । जित

ख्वया कयं वया चने मस्य ।- अम्ह ख्वल । ख्वया मृ दइ

थाय् जक ख्व । चंचला, दँ-दँ, हुँ ! वना वरु जित तलवार

छपु कया हति । वर्षाकार लिसे जि हे मलयुद्ध याये ।

देवदत्तयात जि थ गु लहातं पाले । अजातशत्रुयात जि धम्हं

हे ची, कुने । हुँ, कया हति, कया हति !

(चंचला मं ख्वइ । चपलाया प्रवेश ।)

-- चपला, हुँ तलवार छपु कया हति । जि धयागु

खँ नये ज्ञा तलवार छपु कया हति ।

चपला— छु यायेत तलवार, साम्राज्ञी ?

वासवी— (जागे जुया) छु यायेतया लिस: छंत छाय् ? यदि आ:

तकं जि छिमि साम्राज्ञी ख:सा जिके छाय् छु यायेत धका

छाय न्यना च्वना ? हुँ, छिपिं नं इपिं लिसे हे च्वं हुँ ।
मखुसा जिं धयार्थे या । हुँ, कया हति ।

(चपला छर्थीं ववळुका पिहाँ वनी)

वासवी—अय चंचला, हुँ—हुँ, ख्वया च्वने मत्य । जिगु तं ख्ववि
याना छ्वये मखु, मि याना छ्वये । हुँ छं नं फुसा वना
पिनेया लुखा चायेका च्वं । अथवा अनया पालेत ख्वयाना
छ्व । जि स्वयं तलवार ज्वनाः पिहाँ वने, स्वये सु दु जित
पनीम्ह ! जिं सम्राट विम्बिसारयात धाये, पिने पिहाँ
फासं ।

(चपला तलवार छयु ज्वना दुहाँ वइ)

— हःऽ हति ।

(वासवीं तलवार काइ)

—थथे हे मखा हीकेगु ?

(तलवार संका स्वइ । वर्षाकार निम्ह स्वम्ह सैनिक नापं
दुहाँ वइ । वासवीयाके तलवार खेवं त्वल्हे चाइ ।)

वासवी—वा कुलांगार वर्षाकार ! जिम्ह स्वामी सम्राट विम्बिसार
भेले तःगुया, छम्ह पवर्गियातथं लुं याये मफयेक दरिद्र
याना तःगुया, नये स्यना तःगुया, जित लायक्या दुने
कुना तःगुया पलिसा काये । आसे ! छ्छ्छ याना
वा, छ्छ्छ मिसा लिसे ल्वायेत नं छकोलं स्वम्ह प्यह्यं नापं
वये मत्य ।— छ जित आझा बीत वयाम्हे हे मखा ? वा,
छं बीगु मखु, आझा । जिं बी । का वा !

(वासवीं तलवार हीकी । वर्षाकारं लु याये लु याये जुया
लिंः स्वइ । सैनिकपिसं वर्षाकारया रुवाः स्वया च्वनी ।)

—छाय सिंया कतामरितथे सुं क थिंग दना च्वना ?

वा !—

वर्षाकार— राजमाता, तलवार तोता दिस ।

वासवी— वाह ऽ तोता दिसँ ? छ सु अय् जित आज्ञा बीम्ह ? छिमि
सम्राटं जित छं स्वया यत्थे या धका धया हःगु मखा ? का
याः वा !—वा, वाः ऽ -

(वासवीं हेक्का वनी । वर्षाकारं लिचिला सैनिकपित इशारा
याइ । अले सकलें स्वात्त पिइँ वनी ।)

चंचला— साम्राज्ञी ! आः ला तम्बया दी गात ।

वासवी - गात ? सुनां धाःगु गात धका ? जिगु साहसयात ह्य याना
बीपिं नं जि शत्रु खः । जिगु न्होने च्वं च्वने मय । पिहाँ
हुँ । आः छह्य छह्य याना वा, जिगु न्होने । (वा न्हया पूरा
तमे) वाः जिगु न्होने, वा जिगु न्होने, वा जिगु न्होने ।-

(तलवार हीका तमे हे वासवी पिहाँ वनी । चंचला
नं पिहाँ वनी । चपला पलख त्वल्हे जुया च्वनी ।)

चपला— मांया माया, गुकिं वयात मं दुःख बिल, तोपुया छूयेत तं
पिकया च्वन ।

(अजातशत्रु दुहाँ वइ । इधूथिधू जुइ । उखें थुखें स्वइ ।)

अजातशत्रु-चपला, राजमाता गन वन ?—गन ग्व राजमाता ?

(पलख लिपा हानं अजातशत्रुया रूवाले मेगु भाव वइ ।
इधूथिधू जुइ ।)

—चपला, आः तकं मबूनि । आः तकं मबूनि ? छं
दुने वना स्वया वा हुँ ।

(चपला वनी । चिन्तित भावे इधूथिधू जुइ ।)

—तःसकं सास्ति नया च्वन ।

(चिन्तित भावे इधूथिधू जुइ)

उत्सुकतां जित अन च्वने थन च्वने हे मटु । च्वना
 च्वना थाय् च्वने मफु । —आ न्हेपने मचाया ख्वःसः
 वइथें, अले वइथें, वइथें-वइथें ! वइथें-वइथें !! वइथें-
 वइथें !!!

(वर्षाकार दुहाँ वइ)

वर्षाकार—सम्राट !

अजातशत्रु-(दिक्क भ.वे) छाय् वर्षाकार, जि धया नि, छं स्वया यत्थे या
 धका । जिगु मने मेगु छं खँ विचाः यायेत फुर्सत मटुनि ।
 जिगु मन इतःमतः कना च्वन हुँ ।

वर्षाकार—सम्राट, साम्राज्ञी थ्व कोठां जक मखु, पिने हे उन्मुक्त रूपं
 जुया च्वन । छुं याये हे मछि ।

अजातशत्रु-मछि ? छह मिसायात वन्दी याना तये नं मछि ? मछिसा
 म्वाः, हुँ ।

(इयूथियू जुइ)

वर्षाकार—तर सम्राट !

(अजातशत्रुं तमं लिफः स्वःगुलिं दी । पलख वर्षाकार सुं क
 च्वनी । अजातशत्रु इयूथिधू हे जुया च्वनी ।)

वर्षाकार—सम्राट, राजमातां तलवार ज्वना च्वन ।

अजातशत्रु (दिना)—तलवार ?

वर्षाकार—सम्राट ! उछि जक मखु, तलवार ज्वना ल्यू नं वल । राज-
 माताया प्राणे म्हितेगु छिगु बच्चं मटुगुलिं जि बिसि वया ।

अजातशत्रु-ल्यू वल ?

वर्षाकार—सम्राट ! जि स्वये कि राजमाता ल्वाः वइ कि पिने वना
 परजा सुंकी । दासीपिं अनेक वेशे छूया विम्बिसारयात
 उत्तेजित यायेगु कुतः नं या.गु न्यना । चंचला छको पवर्गिग

याना छ्वत । स्थिति साब गम्भीर ।

अजातशत्रु-अयसा थथे वना चिना ति, ज्वना ति !

वर्षाकार—तलवार हीका ल्वाः वःसा ?

अजातशत्रु-तलवार लाकि ! तलवार लाके मफुसा माःथे या । पाः

वःसा पाला छु । स्याः वःसा स्याना छु ।

(वर्षाकार वनी । अजातशत्रु इधूथिधू जुइ । दुने नेपथ्यं ह्याउँमचा ख्वःगु सः वइ । अजातशत्रुया ख्वाले लयता भय् भय् बी, उत्सुक भाव इधूथिधू जुइ । चपला दुहाँ वइ ।)

चपला — सम्राटया जय ! राजकुमारया जन्म जुल !

अजातशत्रु-(लपताः भय् भय् दीका) — राजकुमार ? राजकुमार बुल ?

अहा, जि काय् बुल ! गुलि, गुलि गुलि आनन्द ! अहा !

जि काय्या ख्वः-सः संसार-संगीत, संसारया फुक रसं जाःगु

कविता स्वया नं आनन्दमयी खनी ! जि काय् ! (विचाः याइ)

जि बूबले नं जिमि ब्वाया थथे हे लयताः वः ? अहा ! जित

गुलि लयताः वःगु ? चपला, मां गन ?

(चपलां छुं धायेत छथौं ल्हना मिखां ख्वबि वयेकी ।

गःपः जक तपुका छुं धाये फइ मखु । अजातशत्रु लयतातां पिढ्वां

वनी । चपला नं पिहाँ वनी । दुने ह्याउँमचा ख्वयावं चवनी । पलख

लिग वासवी दुहाँ वइ । चंचला नं वइ । चंचलां खापा श्याम ती ।)

चंचला—(इतिमिति कंका) आः छु यायेगु, आः छु यायेगु ?

वासवी—लहाते तलवार मंत कि न्हिला न्हिला आत्म-समर्पण यायेगु

का, मेगु छु यायेगु ? खापा छाय् तिना ?

चंचला—(गद्ययां) जि ग्याः, जि ग्याः ! छिगु निति मखुसां जिगु

निति जूसां खापा चायेका दी मत्य । बिनित्, (ख्वइ) खापा

चायेका दी मत्य ।

(खापा: संक दइ)

वर्षाकार-(अधिकार पूर्ण गर्वे)—खापा चायेका दिसँ !

(खापा साब जुइक संकी)

—सम्राटया बचं तयेत लाय्कूया खापा नं तछथाये
माली । खापा चायेकि ।

(साब जुइक खापा संकी)

वासवी—थन खापा चायेका बीम्ह सुं महु ।

(भं साब इजुक खापा संकी)

अजातशत्रु-(पिने पुकार रूपे) मां !

वासवी—सु कुलांगार ?

अजातशत्रु-मां, जि-जि ! खापा चायेकि ।

वासवी—थन सुं मां धयाम्ह मनू महु ।

अजातशत्रु-खापा ला चायेकि, मां ?

वासवी—‘मां’-‘मां’ ! मांया पवित्र सः थ्वयेकेगु धव लाय्कू मखु ।

थन ला स्या स्या, पा-पा हाहा वयेमाः । हुँ, तापाकं निसँ

स्या-स्या. पा-पा हाहां वया खापा तछ्याना दुहाँ वा ।

अजातशत्रु-मां, जि छगू खँ न्यनेत वया चवना ।

वासवी—थन सुं मां धयाम्ह मिसा महु ।

अजातशत्रु-खापा ला खं ।

वासवी—सुयागुं खँ न्यना, सुं खना ग्याना खापा चायेका बीम्ह

थन सुं मनू महु ।

वर्षाकार—(आतुर भावं) खापा तछ्याये ला सम्राट ?

छह सैनिक-सम्राटया अपमान याये मत्य, खापा चायेकि ।

वासवी—थन सम्राट विम्बिसार जीवित जुतले व सित्रे सुं मेम्ह

मनू गबलें सम्राट जुइ मखु ।

अजातशत्रु-मां, जि छगू खँ न्यनेत बया च्वना ।

वासवी — छगू बागू खँ हे जिके न्यनेगु धयागु मदु । कि सुंक हूँ,
कि खापा तछ्याना दुहाँ वा ।

वर्षाकार—सम्राट, जि ला खापा तछ्याये त्यल ।

वासवी — न्यने मजीक खापा संका च्वने मत्य, अय् नामर्द पशुत !

अजातशत्रु-तर मां, जि छगू खँ न्यनेत बया च्वना ।

वासवी— छंगु सः न्यंका च्वने मत्य । हूँ, छंगु खाः स्वयेगु नं पाप
खः । छंगु सः न्यनेगु नं पाप खः । कोशल जुजु प्रसेनजित
बुतं जित छुं भय मदु, कुलांगार !

अजातशत्रु-तर मां, जि मेगु हे खँ न्यं वया च्वना ।

वासवी— छु जिगु षडयन्त्र ? खः हूँ ! खः खः हूँ । जि तलवार
ज्वना पिहाँ वने त्यनागु नं खः । जि साम्राज्ञी जुया सिंहा-
सने च्वना सम्राट विम्बिसारयात सःता हानं सिंहासने तये
त्यनागु नं खः । आः छु याये फु याः वा !

अजातशत्रु-जि अजागु खँ न्यनेत वयाह्य मखु, मां ! खापा ला
खं वा !

वासवी— छिमिगु अजागु उजागुया भाय् आः जि बांलाक स्यू । छिमिगु
नाय् बचने दुने सुला च्वनीगु नाय् चुपि जि खं !—

वर्षाकार—सम्राट, जि ला खापा तछ्यात ।

(खापा तछ्याइ । चंचला ग्याइ । वासवीं उखे स्वइ । अले
उखें थुखें ख्वइ । छगू चक्कूथें च्वगु शस्त्र खनी । काञ्चाक काइ ।
चंचला खातार्थे जाःथाय् ववे दुने सुली । थःत थमं सुया वासवी सी
त्यनी । उखे खापा तज्याइथें तज्याइथें च्वनी, थुखे सीतःतयार तयार
जुइ । खापा चाली । वासवीं सुया आत्मघात याये त्यनीबले अजात-
शत्रुं काञ्चाक ह्यः ज्वनी ।)

वासवी—(अजातशत्रुयात जुक्क ध्वाना छ्वया) —जित थी मत्य पापी !
अजातशत्रु- मां जित माफ ब्यु !

(तुति ज्वनी)

वासवी—माफ ? छंत माफ ? थव का छंत माफ !

(तुति प्यंका छ्वइ)

अजातशत्रु-मां, जि छता खँ न्यने धका वया । जि थौं काय् बुल, जिगु मने आनन्दया खुसि बाः वल । जिगु मती वन, बाःयात नं जि वूबले थथे हे जू ला ? तर मां, छं जित प्यंकल । जित लिसः दत । चिरीमांपिसं जि वूबले बाः ख्वल धाःगु धात्थे वः खनि । (कठोर व्यंग व क्षोभं) काय् वूबले बाः धयाह्म मन् ख्वल ?

(अजातशत्रु वी त्यी)

वासवी—खबरदार ! पुण्यया पर्वते पापया की ताना वने दइ मखु । पवित्रताया प्रतिमूर्ती कलंकया ध्याचलं फागु ह्विता वने दइ मखु । गुह्य अबुं छ पापीयात प्वाथे हे स्यायेगु सहाह बीक बीकं जन्म त्रिल, उह्य अबुयात थौं थव हे ला कृतज्ञता प्रकट यानागु ? गुह्य अबुं छंगु पचिने वःगु छगः कैया स्याः स्वये मफया छंगु पचिं म्हुतुइ तल, अले थःगु म्हुतुइ कै तज्याका न्हि-हि घुतिना छूत, उम्ह अबुया प्रेमया पलिसा थव ला पशु ?

अजातशत्रु-मां !

वासवी—ए सम्राट् धयाह्म पापीह्य पुत्र, छं जित नं थः अबु नापं स्याना छु ।

अजातशत्रु-मां, जित क्षमा ब्यु । जि धात्थे क्षमा पवं वया च्वना ।

वासवी— धात्थेया क्षमा ? अबुयात भेले तया, नयें स्याना, मांयात

बन्दी रूपे कोठाय् कुना क्षमा ! थूक—
अजातशत्रु-वर्षाकार, अबुयात थर्थे बन्धनं मुक्त याना थन व्वना हति।
(वर्षाकार वने त्यनी । अबले हे छम्ह पाले दुहाँ वइ।

छथौं क्कछुका पौ बी ।)

अजातशत्रु-(पौ स्वया खतं)—य बा S !

(धाधां रुवाः तोपुइ । अले भाराक गोतुली ।)

पाले— सम्राट विम्बिसारया स्वर्गवास जुळ ।

वासवी - हा स्वामी !

(वासवी थसः पायेक जू वनी । अजातशत्रुया म्हे लाः वनी ।
अले सकलें भुं वनी । पर्दा कुतुं वइ ।)

—कचाल—

नाटककार्या मेमेगु नाटक

पिहाँ वये धुंकूगु

१. अम्बपाली

२. राष्ट्रपाल

३. जुजु जयप्रकाश

पिहाँ वइतिनिगु

१) जि वया ला लच्छि मनुनि

२) सिद्धार्थ

३) विश्वासघात

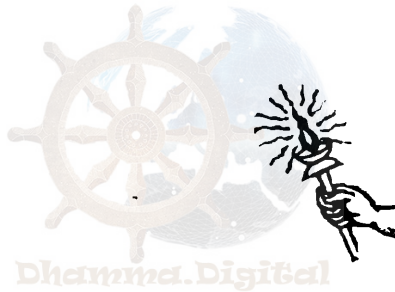
४) पटाचारा

५) प्रतिशोध

६) आशंका

७) समाधान

८) विजय

विप्लवी प्रकाशन

१. दरवारकी केटी (कहानी संग्रह) -सर्वहारा
२. नुगः कृपा (गद्य कविता संग्रह)-'दोस्त'
३. मेरो कलम (गद्य कविता संग्रह)- 'दोस्त'
४. विम्बिसार (प्याखं)- भ्रामणेर सुदर्शन
५. रुवाडँहि (उपन्यास) ईश्वरानन्द भोष्ठाचार्य

नेपाल प्रेस, नयाँ सडक, कान्तिपुर नेपाल